

GLASNIK

GODINA XIV / BROJ 1 / TRAVANJ 2020 / WWW.BAS.GOV.BA

ISSN 2566-3690

FINANCIJSKE
USLUGE ZA SVE

IMPRESUM

Osnivač i izdavač

Institut za standardizaciju BiH

Za izdavača

direktor

Aleksandar Cincar

Glavni i odgovorni urednik

Aleksandar Cincar

Uređivački odbor

Borislav Kraljević

Goran Tešanović

Dejana Bogdanović

Miljan Savić

Biljana Maletić

Dizajn

ISBIH

Institut za standardizaciju

Bosne i Hercegovine

Trg Ilidžanske brigade 2b

71123 Istočno Sarajevo

Tel: +387 57 310 560

Fax: +387 57 310 575

Email: stand@bas.gov.ba

www.bas.gov.ba

ISBIH

Institut za standardizaciju
Bosne i Hercegovine

GLASNIK

1/2020

Sadržaj

Upravljanje informacijama i dokumentacijom u hitnim situacijama	6	
Kakva je budućnost e-trgovine?	9	
Financijske usluge za sve	14	
		VIJESTI
ISO		20
CEN/CENELEC		44
ISBIH		50

Autorska prava

Članci objavljeni u Glasniku Instituta autorski su zaštićeni i za njihovu daljnju uporabu potrebno je tražiti dozvolu autora. Vijesti iz međunarodnih, europskih i nacionalnih organizacija za standardizaciju kao i BAS vijesti mogu se objavljivati i u drugim stručnim časopisima uz obveznu naznaku izvora. Uporaba tih vijesti i članaka moguća je isključivo u nekomercijalne svrhe.

Ako je članak uporabljen odnosno citiran u određenom časopisu, potrebno je obvezno dostaviti časopis Uređivačkom odboru Glasnika Instituta za standardizaciju BiH.

Uređivački odbor Glasnika Instituta zadržava sva prava redakture tekstova, naslova, međunaslova i tehnička oblikovanja svih primljenih materijala.

Upravljanje informacijama i dokumentacijom u hitnim situacijama

Autor: Samir Lemeš¹

Nedavno je usvojen standard koji daje preporuke i primjere dobre prakse za ponašanje arhiva, biblioteka i muzeja u kriznim situacijama. Da smo ranije imali taj standard, možda bismo spremnije dočekali situaciju pandemije u Bosni i Hercegovini, ali i brojnih drugih kriznih situacija kojih nam u prošlosti nije nedostajalo.

Na sjednici Tehničkog komiteta BAS TC 44, *Bibliotečko-informacijske nauke*, u maju 2020. godine usvojena je lista standarda prema planu rada za 2020. godinu iz oblasti koje korespondiraju ovom komitetu. Jedan od usvojenih standarda metodom proglašavanja je i standard **BAS ISO 21110:2020, Informacije i dokumentacija - Spremnost i reagovanje u hitnim situacijama**. Članovi tehničkog komiteta uočili su da se preporuke i alati iz ovog standarda savršeno uklapaju u situaciju koja nas je zadesila pandemijom, i da bi bilo važno širu javnost upoznati sa sadržajem ovog standarda, te je predloženo da se u narednoj godini planira i njegovo prevođenje s engleskog jezika.

Standard BAS ISO 21110:2020 je dokument koji pruža kontekst za planiranje, djelovanje i oporavak u hitnim situacijama za sve vrste arhivskih, muzejskih ili bibliotečkih kolekcija. Naravno da se taj standard ne može koristiti kao obično uputstvo za djelovanje u kriznim

situacijama, ali sadrži veliki broj primjera dobrih praksi koje se mogu barem iskoristiti kao ideje za djelovanje u zavisnosti od konkretnih uslova – vrste informacija, vrste krizne situacije, raspoloživih resursa, itd.

Ovaj standard je ISO objavio u augustu 2019. godine, a pripremio ga je Potkomitet 10 ISO-ovog tehničkog komiteta ISO/TC 46, koji se bavi zahtjevima za čuvanje i skladištenje dokumenata.

Značaj očuvanja informacija i dokumentacije

Živimo u eri informacionog društva, u kojem se pokazalo da informacija često vrijedi više od bilo kojeg drugog resursa. Najbogatije ekonomije više ne zasnivaju svoju moć na prirodnim resursima nego na informacijama i na znanju. U veoma kratkom vremenu, cijene nafte na svjetskom tržištu pale su na historijski minimum jer je potrošnja uslijed pandemije drastično smanjena. Već duže vrijeme banke imaju veoma niske kamatne stope, koje su znale biti čak i negativne, što znači da je i novac roba čija vrijednost može značajno pasti. U isto vrijeme, vrijednost IT kompanija i njihovih proizvoda i usluga raste, a najtraženija roba danas su informacije o korisnicima koje velike IT kompanije prikupljaju praćenjem ponašanja

¹ dr. sci. Samir Lemeš, vanredni profesor na Politehničkom fakultetu Univerziteta u Zenici; predsjednik tehničkog komiteta BAS/TC 1, Informaciona tehnologija i član BAS/TC 44, Bibliotečko – informacijske nauke

korisnika (pojam u IT poznat kao "Big Data"). Može se reći da su informacije danas među najcjenjenijom robom na modernom globalnom tržištu.

Da bi informacija imala vrijednost, mora biti pouzdana, otporna i sigurna. Razvoj informacionih tehnologija promijenio je način na koji se informacije čuvaju i distribuiraju i otvorio je prostor za nove vrste ranjivosti o kojima treba voditi računa kad se planira kontinuitet poslovanja. Procjenjuje se da će potreba za stručnjacima za informacijsku sigurnost rasti više nego za bilo kojom drugom profesijom. Informacijska sigurnost pri tome ne podrazumijeva samo elektronske informacije, nego i sve druge vrste zapisa, dokumenata i drugih oblika čuvanja informacija, uključujući i arhivsku građu i kulturno naslijeđe.

Krizne situacije i njihov utjecaj na informacije i dokumentaciju

Bosna i Hercegovina se više puta u nedavnoj prošlosti suočavala sa situacijama u kojima su, pored ljudskih života, bile ugrožene i informacije, arhivska, muzejska i bibliotečka građa. U sarajevskoj Vijećnici je u avgustu 1992. godine izgorjelo dva miliona knjiga i 300 rukopisa što je činilo oko 90% dokumenata neprocjenjive vrijednosti Nacionalne i Univerzitetske biblioteke BiH.

U nasilnim protestima u februaru 2014. godine, za koje se do danas nije utvrdilo jesu li bili socijalni, politički ili neki drugi, zapaljen je jedan dio Arhiva BiH. U potpunosti je izgorio veći dio fonda, u kojem je bila smještena najvrednija građa i fondovi s kojima je Arhiv raspolagao, kao što su Zbirka poklona i otkupa, Zbirka osobnih dosjea, 40.000 dosjea Doma za ljudska prava

BiH, mikrofilmovi iz raznih arhiva, kopije iz bečkih arhiva, dokumentacija Komisije za utvrđivanje ratnih zločina iz Drugog svjetskog rata, itd.

U katastrofalnim poplavama koje su u maju 2014. godine pogodile sliv rijeke Bosne, kad je u roku od nekoliko sati vodostaj rijeke Bosne narastao više metara, Opća biblioteka u Maglaju ostala je bez 25 do 28 hiljada knjiga, odnosno više od dvije trećine knjižnog fonda.

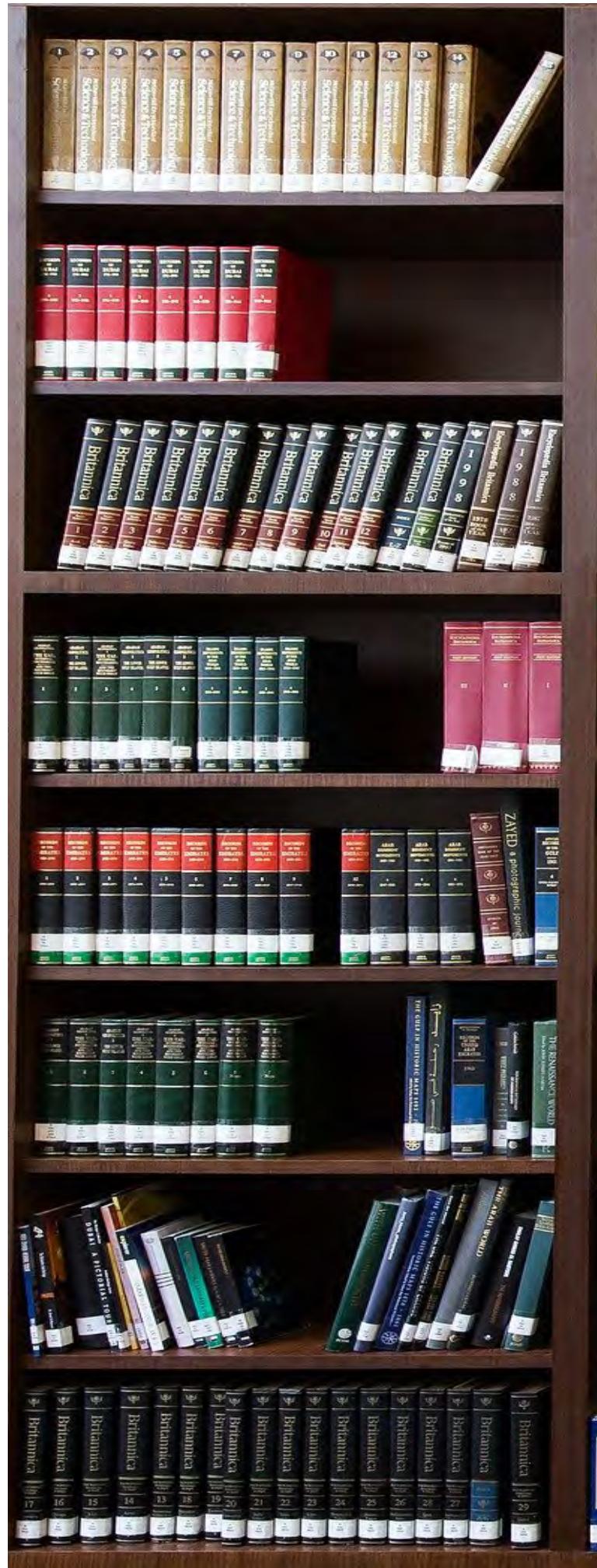
Posljednja nepogoda koja nas je zadesila je pandemija koronavirusa, koja srećom nije uništila fondove biblioteka, arhiva i muzeja, ali je u potpunosti obustavila njihov rad. Odlukama kriznih štabova, nakon dva mjeseca potpune blokade, tokom koje je preko 30.000 ljudi u BiH ostalo bez posla, postepeno su popuštane zaštitne mjere. Biblioteke su popuštanjem mjera zaboravljene i posljednje su otvorene za posjetioce. Prije biblioteka, dozvoljen je rad kladionicama, kafanama, javnom prijevozu, kozmetičkim salonima, tržnim i fitnes centrima, pa se uz dozu cinizma, može reći da se čitanje knjiga smatra opasnim, jer bi ljudi mogli postati pametniji. Pored posljedica po fizičko zdravlje, koje su imali oni koji su oboljeli od koronavirusa, značajne su i posljedice po mentalno zdravlje ljudi koji su bili prinudno izolovani tokom pandemije. Te posljedice mogle su se barem ublažiti da su biblioteke bile spremne ponuditi model rada koji bi bio prilagođen uslovima pandemije, i da su krizni štabovi na osnovu toga izuzeli biblioteke iz ustanova čiji rad je potpuno obustavljen. Valjda smo nešto iz ove krize naučili, pa ćemo sljedeću dočekati spremniji. U tome bi mogao pomoći upravo standard o kojem se ovdje govori.

Standard BAS ISO 21110:2020

Standard BAS ISO 21110:2020 nudi okvir za indikatore kao alate za pripremu planova i aktivnosti za hitne situacije. Ukupno ima 95 indikatora koji su podijeljeni u 18 standarda i 11 benchmarka. Standard sadrži i 7 informativnih priloga: Zainteresirane strane i njihove uloge tokom trajanja incidenta, Primjer forme plana za djelovanje i oporavak, Osnovne komponente planiranja u hitnim situacijama, Prijedlog uloga i odgovornosti u slučaju promjene lokacije, Primjer liste zadataka za slučaj poplave, Primjer liste materijala i robe i Primjer formulara za vođenje evidencije dnevnih obilazaka.

Kao što standard BAS EN ISO/IEC 27002:2018, *Informaciona tehnologija - Sigurnosne tehnike - Pravilo dobre prakse za kontrole sigurnosti informacija*, daje veliki broj smjernica za unapređenje informacijske sigurnosti, ili BAS EN 15975-2:2014, *Sigurnost snabdijevanja pitkom vodom – Uputstvo za upravljanje u rizičnim i kriznim situacijama – Dio 2: Upravljanje rizikom*, daje smjernice za vodosnabdijevanje, uz čitav niz drugih sličnih standarda, tako i ovaj standard može pružiti vrijedne informacije i ideje kako se nositi s kriznim situacijama, kako ublažiti njihove posljedice i rizike svesti na najmanju moguću mjeru.

Primjena standarda jeste dobrovoljna, ali je zato veoma bitna popularizacija postojećih standarda, kako bi se iskustva, znanja i ideje iz standarda približili što široj javnosti.

Kakva je budućnost e-trgovine

Autor: Rick Gould - ISOFocus #138

Prije dvadeset godina na komercijalne transakcije putem interneta otpadao je samo mali dio ukupnog maloprodajnog tržišta. Međutim, danas se e-trgovina iznimno brzo razvija i postaje norma. Taj su rast pratili određeni izazovi te se zato naglašava potreba za novim standardima koji će osigurati kvalitetu e-trgovinskih transakcija. Kako bi odgovorio na tu potrebu, ISO je osnovao novi tehnički komitet, ISO/TC 321.

Posljednjih je desetljeća rasla popularnost e-trgovine i ona je, u određenoj mjeri, zamjenila tradicionalne prodavaonice. Iako su pretraživanje i kupnja preko interneta danas sigurniji nego ikada, i dalje postoje prijetnje po sigurnost s kojima se potrošači suočavaju. U 2018. godini ISO je osnovao novi tehnički komitet, ISO/TC 321, *Osiguranje e-trgovinskih transakcija*, kako bi izradio standarde za trgovinu putem interneta. Već postoji nekolicina ISO-ovih tehničkih komiteta koji se bave ovim područjem i desetine standarda koji se primjenjuju na e-trgovinu, tako da se možemo zapitati zašto nam je onda potreban još jedan tehnički komitet? Ukratko, prodaja putem e-trgovine ide tako lako da se stalno povećava rizik da stvari mogu poći po zlu.

Tajništvo ovog komiteta zajednički vode francusko tijelo za standardizaciju AFNOR i Uprava za standardizaciju Narodne Republike Kine (SAC), koji su članovi ISO-a. „SAC nam se obratio kako bi vidio jesmo li zainteresirani za suradnju na izradi standarda za e-trgovinu”, objašnjava Fanny Lannoy iz AFNOR-a, koja je jedan od dva menadžera komiteta ISO/TC 321. „U razdoblju kada je Europsko povjerenstvo (EK) prepoznalo značaj digitalne ekonomije, osobito za mala i srednja poduzeća, mi smo već radili na razvoju standarda iz ovog područja”, dodaje ona.

Shanfeng Dong, drugi menadžer komiteta ISO/TC 321, objašnjava: „Obratio sam se ISO-u s ciljem da izradimo međunarodne standarde s obzirom na to da smo stekli ogromno iskustvo i naučili mnoge lekcije u vezi s e-trgovinom, pa smo smatrali da bi bilo bolje da to iskustvo iskoristimo i damo svoj doprinos međunarodnoj standardizaciji.” Dong u Kini vodi konzultantsku tvrtku koja je specijalizirana za održive gradove. Proaktivna uloga koju je od 2013. godine imao u tehničkom komitetu ISO/TC 268, *Održivi gradovi i zajednice*, kao vođa projekta i moderator jedne od radnih skupina tog tehničkog komiteta, značajno je doprinijela u osnivanju tehničkog komiteta ISO/TC 321.

Na mnogo načina razvoj e-trgovine podsjeća na razvoj telegraфа iz 19. stoljeća. Oba se izuma temelje na brzim, globalnim sredstvima komunikacije koje pokreću elektroni. Telegraf i internet bili su katalizatori za brzo pokretanje poduzeća. U oba su slučaja ovi izumi vrlo brzo ukazali na potrebu za usklađivanjem protokola i procesa koji bi osigurali zaštitu i kvalitetu poslovnih i potrošačkih transakcija. I zaista, za internet često kažemo da je začetnik brzog i fluidnog globalnog poslovanja, ili kao što je za telegraf rekao novinar jednog trgovinskog časopisa iz 19. stoljeća „od samog nastanka bio je trgovinski sluga”.

Ali vratimo se sadašnjosti i e-trgovini, koja unatoč tome što je nekada bila marginalna aktivnost, sada sve više postaje standardni način poslovanja kako u sektoru maloprodaje, tako i u poslovanju između poduzeća. Koliko brzo se e-trgovina razvija, koje su joj pokretačke snage i što od nje možemo ubuduće očekivati?

Eksponencijalni rast

Prije dvadeset godina skupina kineskih poduzetnika osnovala je tvrtku Alibaba, utemeljenu na internetskoj tehnologiji, s ciljem da poboljša i iskoristi e-trgovinu. U to je vrijeme e-trgovina činila manje od 0,1% svih maloprodajnih transakcija u Kini. Prema podacima Organizacije za industrijski razvoj Ujedinjenih naroda (United Nations Industrial Development Organization – UNIDO), taj je udio do 2013. godine dostigao cifru od 8%, a četiri godine kasnije i 15%. Danas se ta vrijednost kreće oko 20% i stalno raste. U međuvremenu, Alibaba je postala jedna od najvećih svjetskih tvrtki utemeljenih na internetskoj tehnologiji.

Iako je Kina očigledno jasan predvodnik u e-trgovini, podaci pokazuju da i ostatak svijeta ide istim putem. Kao i u slučaju prvog telegraфа, e-

trgovina istodobno i olakšava poslovanje i pokreće razvoj ekonomskih aktivnosti. Prema izvješću e-Cconomy SEA 2019, koje su objavili Google i Temasek, e-trgovina se u jugoistočnoj Aziji od 2015. godine uvećala za sedam puta i u 2019. iznosila je preko 38 milijardi USD. Tim će tempom sektor do 2025. godine premašiti 150 milijardi USD. E-trgovina je sada uobičajen način za obavljanje kupnje, sa u prosjeku preko pet milijuna narudžbi dnevno.

U SAD-u, prema podacima Američkog biroa za popis stanovništva, bilo je oko pet milijuna e-trgovinskih transakcija u 1998. i 389 milijuna u 2016. godini – što predstavlja rast od preko 7500 %. Što se tiče udjela u sektoru maloprodaje, prema eMarketeeru, istraživačkoj tvrtki koja objavljuje podatke o digitalnoj ekonomiji, e-trgovina sada čini oko 15% svih transakcija u SAD-u, a očekuje se da će taj udio rasti po stopi od 2% od ukupne maloprodaje bar nekoliko narednih godina. U finansijskom smislu, prodaja putem e-trgovine u SAD-u je 2014. godine iznosila 1300 milijardi USD, a 2017. dostigla cifru od 4900 milijardi.

Podaci za Europu pokazuju sličnu situaciju. Eurostat, primjerice, izvješćuje da je u 2014. godini e-trgovina činila 15% prodaje, te da je

porasla za 17% u 2017. godini. Godinu dana kasnije britanski list Telegraph, pozivajući se na podatke britanskog Zavoda za nacionalnu statistiku, objavio je da je „jedna od svakih pet funti potrošenih u maloprodaji u Velikoj Britaniji potrošena preko interneta”. Čime objasniti tako brz rast?

Kupnja telefonom

Iako sve veća dostupnost interneta predstavlja njezin temelj, prava snaga e-trgovine zapravo je prodor pametnih telefona: transakcije koje se obavljaju putem mobilnih telefona sada čine 60% ukupne e-trgovine. Primjerice, prema izvješću koje su Google i Temasek objavili 2019. godine, ljudi iz jugoistočne Azije su najveći korisnici mobilnog interneta u svijetu. Ovaj region ima 360 milijuna korisnika interneta, a 90% njih uglavnom upotrebljava svoje mobilne telefone za povezivanje na internet.

Drugi snažan fenomen jeste onaj koji je Jack Ma, jedan od koosnivača Alibabe, nazvao *novo poduzeće za maloprodaju* odnosno spajanje internetske i konvencionalne maloprodaje. Jednostavno rečeno, sve je tanja granica između konvencionalne i internetske trgovine, osobito kod kupnje uz pomoć alata kao što su „klikni i pokupi”, gdje kupac pomoću pametnog telefona pregleda internetski katalog i zatim rezervira proizvod koji će potom kupiti kod lokalnog prodavača.

Većina e-trgovinskih transakcija u sektoru maloprodaje odvija se putem platformi, koje mogu biti djelotvoran i veoma učinkovit način za poslovanje kako za kupce, tako i za prodavače. Amazon i eBay su dobro poznati primjeri, mada je sve veći broj takvih platformi, od kojih su neke na istoj razini kao Amazon. Tu su, između ostalog, kineska platforma Alibaba, ali i Shopify iz Kanade i singapurski Shopee, koji pokriva sedam tržišta u jugoistočnoj Aziji, uključujući

Singapur, Maleziju, Tajland, Tajvan, Indoneziju, Vijetnam i Filipine.

Globalni tržni centri i tržišta

Svi koji su uključeni u globalnu trgovinu imaju koristi od uporabe djelotvorne platforme. „Kupci mogu pregledati i kupiti proizvode takoreći u hodu i lako su im dostupni proizvodi kako domaćih tako i inozemnih prodavača”, objašnjava Kavan Sito, regionalni menadžer za poslovanje i povjerenje kupaca u Shopeeu. Kao i druge velike platforme, Shopee je primjer gdje korisnici mogu birati između milijuna i milijuna proizvoda vodećih svjetskih brendova u virtualnom tržnom centru, kao i u malim i srednjim poduzećima i kod lokalnih prodavača iz generalne prodaje Shopeea.

Prodavači također imaju svoju računicu. „Oni mogu izložiti čitav niz proizvoda u virtualnoj prodavaonici i što je još važnije, po cijeni dosta nižoj u poređenju s onom koliko bi koštalo otvaranje konvencionalne prodavnice”, dodaje Sito. Obično takva mala i srednja poduzeća sebi mogu priuštiti samo malu prodavaonicu u elitnoj trgovačkoj ulici ili tržnom centru, dok je takav virtualni tržni centar mnogo djelotvorniji i učinkovitiji za manje prodavače. I zaista, Europsko je povjerenstvo (EK) po uzoru na svijet i u Europi predvidjelo mogućnosti digitalne ekonomije. „U svojoj politici za digitalnu ekonomiju, Europsko je povjerenstvo pokazalo namjeru omogućiti da e-trgovina posluži kao poluga koja će utjecati na razvoj malih i srednjih poduzeća”, dodaje gđa. Lannoy iz AFNOR-a. Platforme poput Amazona, Alibabe i Shopeea su primjeri ovog pozitivnog učinka na mala i srednja poduzeća. „Još jedna prednost koju prodavači mogu iskoristiti je pristup kupcima te platforme. Primjerice, naši prodavači mogu iskoristiti postojeće baze podataka Shopeeve platforme za proširenje svoje baze kupaca i povećanje prodaje”, kaže Sito.

Kad stvari pođu po zlu

I pored mnogih mogućnosti koje nudi, e-trgovina predstavlja i značajan rizik. Ironija je da je mehanizam koji olakšava trgovinu također može povećati rizik od toga da stvari pođu po zlu, što se može vidjeti iz broja pritužbi na e-trgovinske transakcije. Primjerice, u izvješću o e-trgovini u Kini za 2013. godinu, koje je UNIDO objavio 2017. godine, vidi se da se 40% pritužbi potrošača na sve kupnje u sektoru maloprodaje odnosilo na e-trgovinske transakcije, iako je na e-trgovinu otpadalo samo 8% maloprodajnog tržišta.

Inače, najnovije statistike za Europu ukazuju na sličan trend, odnosno otkrivaju da je 6% kupaca prijavilo da je dobilo oštećenu robu, 16% se žalilo na kašnjenje u isporuci, što je još gore, 6% je prijavilo prevaru. „Veliko je pitanje kako platforme mogu izgraditi povjerenje između kupca i prodavača? Budući da se transakcija ne obavlja fizički, kupcu i prodavaču je teško „osjetiti” je li druga strana iskrena ili ne”, objašnjava Sito.

Još jedan relativno čest problem je lažno predstavljanje proizvoda. „Tipičan primjer stvari koje mogu poći po zlu jeste kada kupac ne dobije proizvod koji je očekivao”, kaže Sito. Bez standarda i propisa koji će regulirati proces rješavanja spora - ili, što je još važnije, šansu da se takva šteta više ne dogodi – mogućnosti da kupac nadoknadi štetu su ograničene. Među ostalim su izazovima načini plaćanja, fluidne transakcije koje uključuju sve prekogranične poreze i tarife, i rješavanje logističkih problema s isporukom. Također je ironično to što je prodaja putem e-trgovine previše laka, i da je isporuka ta koja predstavlja konkretan problem, o čemu svjedoče i prva iskustva kod telegraфа.

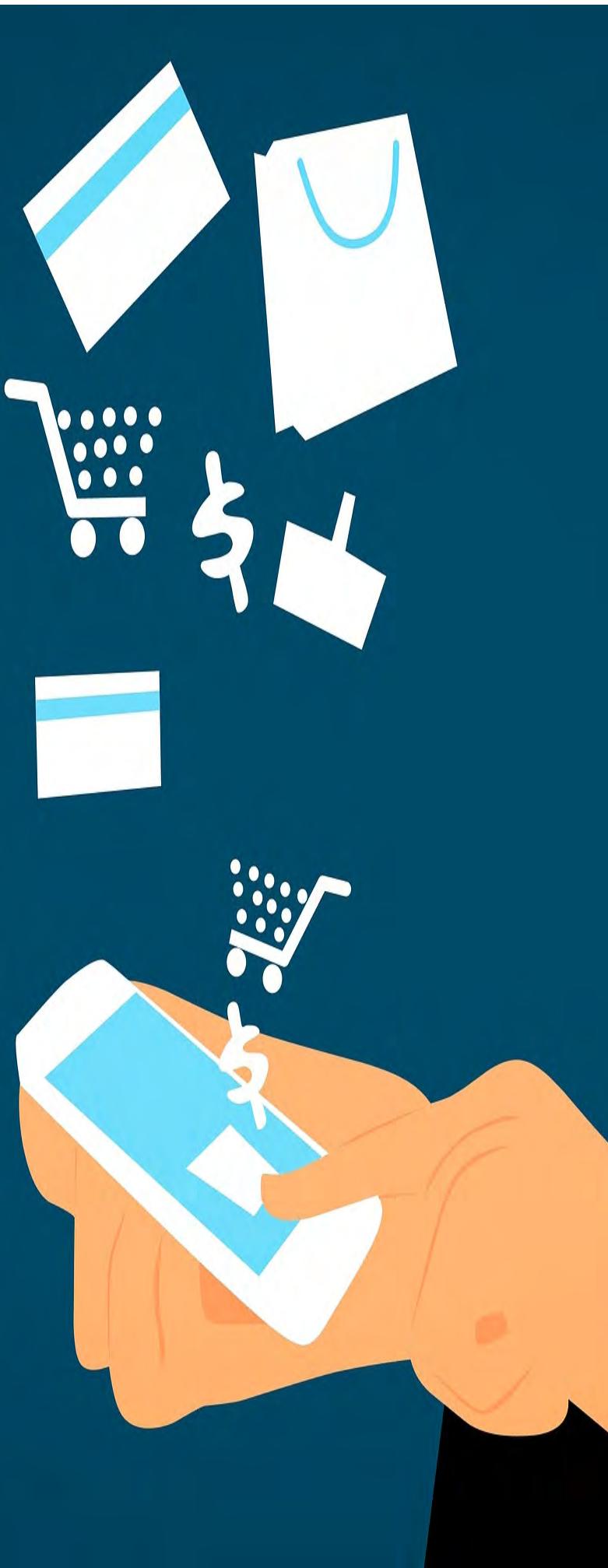
Kako međunarodni standardi mogu pomoći osobito kada se uzme u obzir sve veći broj

nacionalnih propisa i standara za elektroničku trgovinu? Kina je, primjerice, već razvila nekoliko standarda za e-trgovinu nakon uspješne implementacije pilot programa za takve standarde u Shenzhenu, te poput Europske unije, koja je 2018. godine usvojila novi zakon za *online* trgovinu.

Rješenje u standardima

Mnogi standardi koji se odnose na platforme i regulatorna tijela već se primjenjuju na e-trgovinu, kao što je standard ISO 20488 za *online* recenzije potrošača, standard ISO 12812 za mobilne financijske usluge u bankarstvu, standard ISO 10008 koji sadrži smjernice za zadovoljstvo kupaca u e-trgovinskim transakcijama između poslovnog sustava i potrošača, kao i tehnička specifikacija ISO/IEC TS 29003 za potvrdu identiteta, koja je objavljena u suradnji s Međunarodnim elektrotehničkim povjerenstvom (IEC). „Primijenit ćemo ove postojeće standarde unutar okvira za e-trgovinu”, tvrdi Lannoy. Ipak, trenutačno nedostaje određenih standarda u ovom području, osobito onih koji će sve platforme za e-trgovinu dovesti na razinu optimalne kvalitete.

U tom kontekstu, kakve rezultate možemo očekivati od tehničkog komiteta ISO/TC 321? „Ovaj je TC još uvijek vrlo mlat i za početak razvijamo opći okvir i terminologiju za e-trgovinu”, objašnjava Lannoy, „iako postoje planovi za izradu standarda koji će se baviti potrebama platformi, kupaca i prodavača”. Ti će standardi uključivati zahtjeve za predstavljanje proizvoda u e-trgovini, specifikacije za otkrivanje i eliminaciju krivotvorina, izbjegavanje i rješavanje sporova, kriterije za kontrolu kvalitete i specifikacije koje se odnose na isporuku.

Tehnički komitet ISO/TC 321 će vjerojatno razviti standarde u svrhu certifikacije jer će takva vrsta standarda ojačati proces osiguranja e-trgovinskih transakcija. „Možda će biti potrebno da se dokaže usklađenost sa standardima za e-trgovinu, s obzirom na to da je cilj tehničkog komiteta ISO/TC 321 da promovira zdrav rast ovog novog e-trgovinskog sektora. Međutim, morat će se dokazati da certifikat pruža dodatnu vrijednost i da pomaže u rješavanju konkretnih problema. Ako standardi zadovoljavaju stvarne potrebe korisnika, certifikacija će biti dobro sredstvo na koje se mogu osloniti”, objašnjava gospodin Dong.

Međunarodni će standardi također doprinijeti u usklađivanju globalnih propisa i standarda koji su u fazi razvoja, i na taj način izbjegći fragmentaciju i nespojivosti nacionalnih i regionalnih pristupa u osiguravanju e-trgovinskih transakcija. „Međunarodni standardi osiguravaju globalnu dosljednost i oni omogućuju trgovcima koji su zainteresirani za uključivanje u e-trgovinu da budu vrlo brzo operativni”, dodaje Sito. „E-trgovina je jednako složena kao i tradicionalna maloprodaja. Uz pomoć standarda trgovci će moći donositi informirane odluke glede njihovih strategija e-trgovine”, objašnjava on.

Međunarodni su standardi također važni jer su uspostavili globalnu strukturu i pravila kojih se svi moraju pridržavati. „U slučaju e-trgovine, ISO standardi će pomoći normalizaciji njihove uporabe diljem svijeta i definiranju toga što točno odgovorno ponašanje predstavlja”, zaključuje Sito.

Financijske usluge za sve

Autor: Ann Brady - ISOFocus #138

U svijetu koji je podijeljen između siromašnih i onih koji imaju novca, skoro dvije milijarde ljudi diljem svijeta nemaju pristup konvencionalnom financijskom sustavu. Zašto je to bitno i što se može učiniti kako bi se riješilo to pitanje? Stručnjaci objašnjavaju kako međunarodni standardi mogu pomoći u uspostavljanju transparentnosti, vraćanju povjerenja i rješavanju krize identiteta u digitalnom dobu.

Novac pokreće svijet, prema staroj izreci. Sve je dobro kada ga imate, a ne tako dobro kada ga nemate. U današnjem vremenu takva situacija može biti katastrofalna za one koji ne samo da nemaju dovoljno novca ili ga uopće nemaju, nego nemaju ni pristup formalnom financijskom sektoru, to jest financijskim uslugama kao što su bankarstvo, bankarski računi, te pristup kreditnim i financijskim proizvodima. Financijske su usluge za većinu nas, pojedince i poduzeća, temelj od kojeg ovisi dostojan život.

Financijska se uključenost smatra katalizatorom za sedam od 17 Ciljeva održivog razvoja Ujedinjenih naroda (SDG-ova). Primjerice, cilj SDG 1 jeste okončati siromaštvo u svim njegovim oblicima, a pristup pravilno reguliranom financijskom sustavu mnogo bi pomogao najugroženijima koji svakodnevno rizikuju svoje živote i na očajnički način pokušavaju zaraditi za život. Grupacija Svjetske banke smatra da je financijska uključenost toliko bitna za univerzalno blagostanje svih nas da je postavila globalni cilj univerzalnog pristupa financijskim uslugama do 2020. godine.

Paradoksalno je da su oni koji imaju najviše poteškoća u pristupu bankarskim uslugama

upravo oni koji bi od njih mogli imati najviše koristi. Primjerice, siromašni radnici često uzimaju neformalni kredit preko zalagaonica i od zajmodavaca koji im zaračunavaju ogromne kamate, mnogo veće od bilo koje kamatne stope u formalnim komercijalnim bankama. Pored toga, ti ljudi često nemaju osnovno financijsko znanje koje bi im omogućilo planiranje i razvoj njihovog biznisa. Financijska uključenost mogla bi im pružiti stvarnu šansu da se izvuku iz siromaštva.

Neravnomjerna progresija

Iako je digitalno doba širenjem interneta i globalnom uporabom pametnih telefona u velikoj mjeri pomoglo da se mnogi ljudi izvuku iz siromaštva, trend ka većoj financijskoj uključenosti je neujednačen i u nekim je zemljama napredak spor. Prema izvješću Global Finindexa za Svjetsku banku za 2017. godinu, oko 1,7 milijardi odraslih diljem svijeta i dalje ne koristi bankarske usluge. A to nije samo problem zemalja u razvoju, jer primjerice skoro 40 milijuna građana samo u Europskoj uniji još uvijek nema bankovni račun.

Međutim, prema izvješću Global Finindexa, gotovo polovica svjetske populacije koja ne koristi bankarske usluge živi u Bangladešu, Kini, Indiji, Indoneziji, Meksiku, Nigeriji i Pakistanu. Mnoge od njih su žene koje žive u siromašnim ruralnim sredinama - takozvani mikropoduzetnici, odnosno ulični prodavači hrane i pića, koji svoj novac drže kod kuće, u teglama i vrećama, uz sve prateće rizike. I dok mobilne tehnologije osvajaju siromašnije regije, što je 2017. godine potaklo razvoj serije standarda

ISO 12812 koja je dizajnirana da pruži sigurne finansijske usluge široj publici, ipak mnogi i dalje radije čuvaju svoj novac kod kuće nego u banci.

Finansijska kriza iz 2008. godine potkopala je povjerenje javnosti u finansijski sustav i banke, a desetljeće kasnije malo se toga promijenilo. Kako vratiti povjerenje u finansijske institucije i finansijski sustav? I kako ISO standardi mogu pomoći u tome? Jedna od osoba koja zaista shvaća složenost ovog problema je Stephan Wolf, izvršni direktor Fondacije za identifikaciju globalnih pravnih subjekata (Global Legal Entity Identifier Foundation - GLEIF), i jedan od moderatora tehničke savjetodavne skupine ISO/TC 68 FinTech (ISO/TC 68 FinTech TAG), koju je osnovao ISO-ov tehnički komitet ISO/TC 68, *Finansijske usluge*, odgovorne za uspostavljanje proaktivnog dijaloga s finansijskim institucijama i regulatornim tijelima. „Povjerenje počinje transparentnošću identiteta”, kaže on. „Stvaranje globalnog identiteta je polazna osnova za poticanje rasta i prosperiteta ekonomija diljem svijeta”.

Pitanje identiteta našlo se na naslovnim stranicama svih medija 2016. godine s otkrivanjem afere Panamski dokumenti. Istraga koju je proveo Međunarodni konzorcij istraživačkih novinara (International Consortium of Investigative Journalists - ICIJ) o offshore finansijskoj industriji razotkrila je mutne radnje vezane za utaju poreza i pranje novca i pokazala kako bogati iskorištavaju tajne offshore porezne režime u nekim zemljama. Do sada je, prema podacima ICIJ-a, diljem svijeta vraćeno više od 1,2 milijarde dolara zaostalih poreza i penala.

Pouzdani identitet

Wolf smatra da je jedan od mnogih izazova za zemlje u razvoju nedostatak pouzdane identifikacije za mala i srednja poduzeća i onih koji profesionalno djeluju u ime ovih tvrtki tako da svi mogu znati s kim poslujete. „U mnogim zemljama u razvoju,” kaže on, „više od 50% ekonomski aktivnosti obavljaju neregistrirane tvrtke - poduzeća kojima nedostaje transpa-

rentnost i službeni identitet. One su zbog toga i dalje isključene iz osnovnih usluga, kao što su lanci opskrbe i usluge plaćanja. Kada se to dogodi, povećava se i rizik od korupcije i primanja mita, dolazi do ekonomskog pada i ovisnosti o razvojnoj pomoći”.

Wolf dalje objašnjava da je sustav Identifikacije globalnih pravnih subjekata (Global Legal Entity Identifier - LEI) dizajniran da jedinstveno i nedvosmisleno identificira sudionike u finansijskim transakcijama. „Pokrenut na inicijativu G20, ovaj sustav nudi jedinstvenu identifikacijsku shemu od interesa za javno dobro. Pristup je također besplatan za sve”.

Istraživanje GLEIF-a ukazuje da bi globalno prihvatanje LEI-ja, na međunarodnoj razini, „ograničilo složenost finansijskih transakcija, donijelo mjerljivu korist pružateljima finansijskih usluga i dovelo do finansijske uključenosti”, rekao je Wolf. Treba dodati da je ISO sastavni dio ovog pristupa, jer je LEI utemeljen na ISO standardu (ISO 17442).

Još jedna stručnjakinja, Robin Doyle, generalna direktorica Ureda za regulatorne poslove u JP Morgan i aktivni član tehničkog komiteta ISO/TC 68, naglašava značaj uspostavljanja povjerenja kroz osiguranje identiteta za milijardu ljudi koji nemaju bilo kakav pravni/vladin akreditiv. „Kao što je dokumentirano u bazi podataka Global Findex iz 2017, zapreke finansijskoj uključenosti obuhvaćaju nedostatak potrebne dokumentacije, udaljenost od finansijskih institucija, visoke troškove otvaranja računa - da ne spominjemo nedostatak povjerenja”, kaže ona. Da bi se odgovorilo na takve izazove mora se primijeniti inovativno razmišljanje i novi pristup kako bi se nezadovoljnom stanovništvu omogućio pristup finansijskim tržištima.

Regulirani subjekti

Doyle ističe da su finansijske institucije veoma dobro regulirane i da se prilikom prihvatanja novih klijenata zahtjeva strogo pridržavanje zakona i propisa, odnosno pravila Upoznaj-svog-klijenta (Know-your-client - KYC). „Rizik da će doći do neusklađenosti je veoma visok ako se ne budu poštovala važeća pravila”, kaže ona. Pored toga, sposobnost nedvosmislene provjere autentičnosti neke osobe je „ključna za sprječavanje kriminalaca da pristupe finansijskom sustavu u druge svrhe, poput pranja novca, terorizma i trgovine ljudima”.

Pronalaženje novih i inovativnih načina za potvrđivanje identiteta moglo bi pomoći finansijskim institucijama da se izbore s ovim izazovom. Doyle smatra da bi novi pristup mogao odstupiti od uobičajenog načina prikupljanja dokumenata koje izdaju vladine službe. Ona vidi rastuću uporabu pametnih telefona među nezadovoljnom populacijom kao „priliku da se digitalni otisak neke osobe iskoristi kao sredstvo za identifikaciju i verifikaciju”.

Zapravo, kako svijet sve više ulazi u doba Četvrte industrijske revolucije i ekonomija postaje sve digitaliziranija, pitanje identiteta dobija još više na značaju. Kao što gospodin Wolf ističe, u svijetu ne postoji globalna baza podataka koja bi otkrila koje sve tvrtke posluju diljem svijeta, niti kako su međusobno povezane. To je, prema njegovu mišljenju, veliki problem koji uključuje regulaciju, istraživanje, rješavanje problema, transparentnost i osnovnu poslovnu učinkovitost. Istimje da će se transakcije između poslovnih partnera odvijati u stvarnom vremenu i upozorava da će „bez uspostavljanja sigurnog sustava identifikacije kao osnove, biti gotovo nemoguće pouzdano voditi posao”. Prema njegovim riječima: „Ako pogledamo malo izvan finansijskih usluga,

GLEIF je uvjeren da bi LEI mogao poslužiti kao ključni 'konektor podataka' za unaprjeđenje identifikacije digitalnog subjekta i za pojednostavljenje identifikacije u digitalnom dobu".

Za gospođu Doyle je jasno da regulatorna zajednica mora prihvati nove pristupe integraciji novih klijenata i KYC-ju. U tom slučaju, kaže ona, banke bi mogle „bolje podržati financijsku uključenost pomažući stanovništvu koje ne koristi bankarske usluge da dobije pristup financijskom sustavu i biti pouzdan izvor za provjeru identiteta tih klijenata”.

Harmonizirani pristup

Ona vjeruje, kao i gospodin Wolf, da ovdje ISO mora imati jasnou ulogu i ukazuje na svoj rad u novosazvanoj radnoj skupini ISO/TC 68 WG 7 za rješavanje izazova koji se tiču jamčenja identiteta fizičkih osoba, dodajući da ISO može promovirati usklađeni pristup „uporabom otvorenih standarda koji uzimaju u obzir veliku raznolikost režima identiteta koji su na snazi u različitim jurisdikcijama, kako bi se osigurala dosljednost i interoperabilnost pristupa koje su usvojile nacije diljem svijeta”. ISO će, kako kaže, morati uzeti u obzir ne samo tradicionalne načine identifikacije, nego će morati uspostaviti načela i standarde koji će podržati financijsku uključenost kao i digitalnu ekonomiju u nastajanju.

ISO također surađuje s Međunarodnom telekomunikacijskom unijom (International Telecommunication Union - ITU) na razvoju standarda za sigurne digitalne financijske usluge (Digital financial services - DFS). Obje organizacije rade na različitim standardima za sigurnost digitalnih financijskih usluga, pri čemu se ISO više usredotočuje na financijske usluge, a ITU na tehničke standarde koji se odnose na

osnovnu telekomunikacijsku infrastrukturu i aplikacije. Vijay Mauree je glavna kontakt osoba za DFS u birou za standardizaciju pri ITU-u gdje se bavi koordinacijom doprinosa ITU-a Globalnoj inicijativi za financijsku uključenost (Financial Inclusion Global Initiative - FIGI), zajedničkom programu koji vode ITU, Grupacija Svjetske banke i Komitet za plaćanja i tržišnu infrastrukturu Banke za međunarodna poravnanja (Committee on Payments and Market Infrastructures of the Bank for International Settlements). Inicijativa FIGI dobiva financijsku potporu od Fondacije Bill & Melinda Gates.

Mauree objašnjava da u okviru FIGI -ja ITU vodi Radnu skupinu za sigurnost, infrastrukturu i povjerenje, čiji se rad vrti oko četiri ose: sigurnosti, tehnologije distribucije registra za financijsku uključenost, kvaliteta usluge i povjerenja. Aktivnosti Radne skupine u području kibernetiske potpore pomažu financijskim vlastima da bolje razumiju prijetnje, ciljeve, rizike i utjecaje kibernetiskog napada i da primijene odgovarajuće alate za povećanje kibernetiske sigurnosti. Mauree smatra da: „Studijske skupine ITU-a, sastavljene od stručnjaka za standardizaciju, koriste tehnička izvješća ove radne skupine za istraživanje novih područja rada.”

Mauree je bio i koordinator inicijative ITU-a za proučavanje Digital Fiat Currency (DFC), digitalne valute koju je odobrila i izdala centralna banka određene zemlje. Inicijativa je svoje aktivnosti završila u lipnju 2019. godine objavljivanjem sedam tehničkih izvješća u kojima su detaljno opisani zahtjevi koje DFC mora ispuniti, a koji se odnose na propise, tehničku i poslovnu dinamiku i sigurnost. Ova će izvješća također biti uključena u rad na standardizaciji studijskih skupina ITU-a, objašnjava Mauree. On ističe da visoko razvijene zemlje provode DFC pilot projekte

kako bi osigurale da njihova centralna banka zadrži vlast nad upravljanjem novcem jer uporaba gotovine opada. „Zemlje u razvoju sa stanovništvom koje je bez pristupa bankovnim računima vide DFC kao alat s ogromnim potencijalom za doprinos većoj financijskoj uključenosti. ISO je također sudjelovao u našim aktivnostima vezanim za DFC tako što je s nama podijelio posao koji je obavio u ovom području”, kaže on.

Borba protiv neizvjesnosti

Mauree kaže da je jedan od najvećih rizika i izazova za postizanje univerzalne financijske uključenosti neizvjesnost svojstvena sveobuhvatnoj prirodi regulacije i nadzora digitalnih financijskih usluga. „Regulatorna tijela za DFS moraju stvoriti okruženje koje podržava financijsku uključenost. Da bi to učinili, oni moraju izraditi politike i propise koji potiču inovacije, promoviraju konkurentnost na tržištu i omogućuju efikasno i održivo pružanje visokokvalitetnih financijskih usluga”.

Osim što osiguravaju da potrošači - osobito oni koji su siromašni - budu zaštićeni od nepoštenih praksi, „regulatorna tijela moraju osigurati da se efikasno upravlja rizicima koje uvode novi pružatelji usluga i poslovni modeli kako bi se održala stabilnost financijskog sektora”.

Vlade imaju ključnu ulogu u premošćivanju jaza u financijskoj uključenosti. Prema Maureeu, samo 25% zemalja u razvoju elektronički obrađuje svoje gotovinske transakcije i socijalna davanja. „Zato je važno za vlade da stvore političko okruženje koje potiče digitalnu financijsku uključenost”, kaže on. Na Filipinima, primjerice, „regulatorno tijelo je brzo odobrilo uporabu digitalne platforme koju vlada i privatni sektor mogu koristiti u pružanju usluga, i za obavljanje poslova sa svojim partnerima i građanima kako bi više ljudi integrirali u financijski sustav”.

Napredak je već postignut. Svjetska banka navodi da su širenje interneta i brzi razvoj digitalnih tehnologija ubrzali usvajanje financijske uključenosti diljem svijeta. Omogućivši ljudima pristup klasičnom financijskom sustavu, također ste im omogućili da mogu uložiti svoju uštedevinu u investicije; da kupuju osiguranja koja će ih zaštiti u slučaju katastrofe ili bolesti, kao i da financiraju školovanje svoje djece.

ISO standardi su tu kako bi omogućili pojedincima i tvrtkama da mogu uživati u prednostima odgovorne i održive financijske uključenosti, pomažući svijetu efikasnije djelovati u korist svih.

Migracija novca

Autor: Barnaby Lewis   Preuzeto sa: www.iso.org

Globalni finansijski sustav trenutačno prolazi kroz najveću preobrazbu u svojoj novoj povijesti, budući da se diljem svijeta primjenjuje nova tržišna infrastruktura, kao što su platforme za trenutačno plaćanje. U osnovi tog razvoja stoji ISO 20022, međunarodni standard za poruke koji bi mogao biti prekretnica u ovom području.

Kretanje robe i ljudi ima ogromnu važnost za globalnu trgovinu i jedno je od područja u kojima se međunarodni standardi ističu. Od kontejnera u koje se pakira roba, do elektroničkih sustava koji identificiraju sadržaj i pomažu kod carinjenja, standardi značajno smanjuju glavobolju koja je povezana s prijevozom robe. Ali druga polovica ekonomskog jednačine uključuje protok novca, i to stvara sasvim drugačiji niz problema. I opet, ISO standardi su ti koji pružaju rješenje.

U izdanju ISOFocusa #138 posvećenom financijama usredotočili smo se na nove tehnologije, uključujući i kriptovalute, koje mogu pomoći da se izbjegnu neki problemi povezani s transferom konvencionalnih fiat (papirnih) valuta. Ali ove tehnologije nisu za svakoga, a kao što se može vidjeti iz ostalih članaka u izdanju ISOFocusa#138, one imaju i svoje sopstvene probleme.

Povjerenje: suštinski faktor

Stoljećima su ljudi slali novac i druge dragocjenosti jedni drugima na velike udaljenosti, pa čak i preko granica. Prvi je takav sustav uspostavljen duž Pute svile prije više od tisuću godina i temeljio se na mreži ljudi koji su se poznavali, bar po ugledu.

Jednostavno rečeno, osoba na određenoj lokaciji koja je željela poslati neke dragocjenosti, poput kovanica, drugoj osobi prišla bi posredniku u svom kraju i objasnila mu koliko novca želi poslati, kome i gdje. Iznos bi tada bio povjeren ovom agentu za transfer, koji bi se potom obratio svojoj mreži kolega posrednika i kurira. Vrlo često bi se u lanac

uspostavljen putem sastanaka i pisama uključilo više osoba što bi na kraju rezultiralo time da novac završi kod osobe kojoj je namijenjen.

Svaki korak u ovom procesu utemeljen je na povjerenju, koje je izgrađeno na ustaljenoj reputaciji, a plaćanje se vršilo u obliku provizije. Ova je vrsta sustava dobro poznata kao *hawala* u islamskom svijetu i traje do danas. Ekonomisti bi *hawalu* mogli klasificirati kao „neformalni“ sustav prijenosa vrijednosti, ali taj naziv bi mogao biti pogrešan. *Hawala* ne upotrebljava iste vrste poslovnih struktura i finansijskih instrumenata kao zapadni sustavi, ali je veoma dobro organiziran, izdržao je test vremena i danas je pouzdan i još uvijek se uveliko koristi. Zapravo, milijuni radnika migranata oslanjaju se na *hawalu* kako bi novac vratili kući svojim obiteljima, osobito u zemljama gdje je bankarska infrastruktura slabije razvijena ili je zbog neke katastrofe u potpunosti izbrisana.

Pojava telegraфа

Tek je krajem 18. stoljeća stvoren sustav za slanje novca po zapadnom bankarskom modelu. Sve je počelo s novčanim nalozima, koji su zapravo bili efektivne mjenice koje su se mogle razmjenjivati i otkupljivati između određenih strana. Broker koji je djelovao kao posrednik uglavnom je neka institucija, a ne mreža pojedinaca.

Ovaj je sustav utemeljen u Velikoj Britaniji, gdje su kasnije pošte obavljale ulogu izdavatelja i posrednika u ovoj vrsti aranžmana. Njihovo sudjelovanje, povezano s evolucijom sustava, stoji iza naziva „poštanski nalog“ koji je dat za ovu vrstu prijenosa. Kao i *hawala*, sustav je i danas u uporabi i nezamjenjiv je za one koji nemaju bankovni račun. Kao i kod *hawale*, ključni element u tome je povjerenje. Sve strane moraju biti sigurne da će date instrukcije biti potpuno razumljive, pravilno prenijete i da će se planirana isplata zaista i izvršiti.

Unatoč značajnim razlikama u radu između sustava, ta ista načela su ključ uspjeha bilo kojeg uspješnog sustava prijenosa novca, što sam saznao iz razgovora s Karin Deridder, šeficom za razvoj standarda u SWIFT-u, organizaciji koja omogućuje nesmetano odvijanje više od deset milijardi uspješnih financijskih transakcija svake godine.

Uspon SWIFT-a

Gospođa Deridder razgovor je započela davanjem nekih bitnih objašnjenja. Društvo za međunarodnu međubankarsku financijsku telekomunikaciju (Society for Worldwide Interbank Financial Telecommunicators - SWIFT), globalna je organizacija sa sjedištem u Belgiji koja je uspostavila mrežu koja omogućuje financijskim institucijama diljem svijeta da šalju i primaju informacije o transakcijama na siguran, standardiziran i pouzdan način. Nastao je kada postojeći sustavi kao što su novčani nalozi i kasnije bankovni transferi jednostavno nisu mogli pratiti tempo financijskih razmjena u postindustrijskoj eri.

Upitana o ulozi standarda, gospođa Deridder je jasno rekla da se bez njih jednostavno ne može funkcionirati. „Od svog osnutka 1970-tih, standardi su bitna komponenta načina na koji SWIFT djeluje.“ Kao takav, SWIFT ima bliske poslovne odnose sa ISO-om, jer djeluje kao registracijsko tijelo (Registration Authority - RA)^[1] za standarde ISO 13616 (koji se odnosi na međunarodne brojeve bankovnih računa [IBAN], ISO 10383 (koji definira kodove za razmjenu i identifikaciju tržišta [MIC]), ISO 9362 (koji definira poslovne identifikacijske kodove [BIC]), ISO 15022 (koji pokriva vrijednosne papire) kao i ISO 20022 (koji definira strukturu financijskih poruka).

Koristi su široko rasprostranjene, objašnjava ona: „Svi su ovi standardi važni SWIFT-ovim kupcima jer povećavaju operativnu djelotvornost i izravnu obradu (pri čemu se elektronički podaci za izmirenje plaćanja mogu prenijeti izravno s jedne strane na drugu, čime se smanjuju greške i duplanje posla).“

Nije samo novac taj koji migrira

SWIFT, kao i stotine drugih financijskih organizacija, shvaća da su predvidljivost i dosljednost koje nude

standardi od suštinskog značaja za sigurne i pouzdane transakcije. S obzirom na povećanje obima i složenost ovih transakcija, ove organizacije, u uskoj suradnji s ISO-om, osiguravaju da standardi ostanu sukladni tržišnoj praksi i novim poslovnim zahtjevima, uključujući i regulatorne. U ovom članku se razmatra serija standarda ISO 20022, koja definira univerzalnu shemu poruka financijske industrije.

Za insajdere odnosno stručnjake iz industrije, „migracija“ je termin koji se najčešće povezuje sa standardom ISO 20022. Međutim, to nije samo neobičan pojam za prijenos novca s jednog mesta na drugo, nego proces promjene sustava iz SWIFT-ovog vlasničkog MT (tip poruke) standarda u ISO 20022 za prekogranična plaćanja i izvješćivanje kao i primjena procedura koje će iskoristiti sve mogućnosti koje nudi ISO 20022.

To je ogromna promjena, ali gospođa Deridder me uvjerava da se ovim procesom pažljivo upravlja. „SWIFT aktivno surađuje sa svojim kupcima i industrijskim akterima kako bi koristio zajednički jezik i model koji zagovara ISO 20022, a koji će osigurati stalnu dosljednost i u tradicionalnom i u novom ekosustavu.“

Treba li popravljati nešto što nije pokvareno?

Ova mudra izreka mi je usađena još od djetinjstva kada sam uživao u demontiranju uređaja, bicikala ili namještaja za koje sam mislio da ih treba pregledati. Ona mi je pomogla da se zauzdam i ograničim broj „projekata“ koje sam svakodnevno imao u planu, stoga sam gospođi Deridder postavio pitanje: Ako sustav funkcioniра, zašto ga mijenjati, osobito ako se uzme u obzir da je potrebno značajno ulaganje i planiranje (migracija je višegodišnji projekt za mnoge organizacije)?

Evo što je ona rekla: „Standard ISO 20022 olakšava stvaranje novih usluga i pojednostavljuje krajnju obradu. On će omogućiti prijenos bogatijih, bolje strukturiranih i detaljnijih podataka u elektroničkom obliku u područjima koja se odnose na poslovanje kao što su plaćanja, vrijednosni papiri, strana valuta, pa čak i vaše kreditne kartice.“

Ona ističe da proces nije samo pojednostavljen, već i da će se „kvaliteta” podataka u tim elektroničkim porukama poboljšati. „Primjerice, u slučaju plaćanja to znači veću transparentnost i više informacija o opisu plaćanja za vaše kupce, i samim tim bolja usluga kupcima.” Počinjem shvaćati interes za ovaj razvoj; kao kupac sam zadovoljan s ovim iskustvom jer kvalitetni podaci znače kvalitetno plaćanje.

Ističući dodatne prednosti migracije za one koji već koriste SWIFT sustave, gđa Deridder kaže da ISO 20022 obećava „još bolje praćenje, veću transparentnost i brzinu”. Ostale operativne prednosti uključuju poboljšanu analizu podataka, smanjenu ručnu intervenciju, povećanu točnost procesa usklađivanja, veću otpornost i poboljšane mjere sprječavanja prevara.

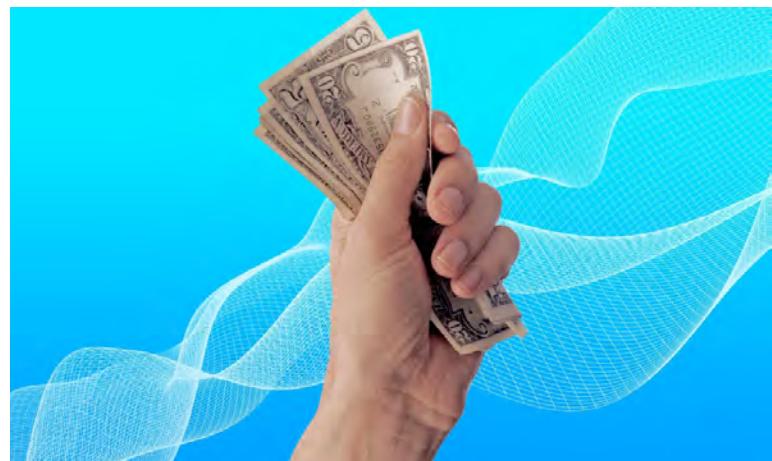
Nastavite s programom

Nakon što su platni sustavi u glavnim rezervnim valutama usvojili standard ISO 20022, finansijska zajednica je konsenzusom odlučila prijeći na međunarodni standard za plaćanja i izvješćivanja tipa „finansijska institucija prema finansijskoj instituciji”.

SWIFT je uspostavio poseban program kako bi olakšao ovo usvajanje diljem finansijske zajednice. „Program ISO 20022 uspostavit će novu uslugu prijenosa poruka i predstaviti mijere suživota radi pružanja potpore uslugama migracije, obuke i usvajanja u tu svrhu”, kaže gospođa Deridder. Uspostavljen je realističan vremenski okvir, s novim ISO 20022 porukama, sukladno dogovorenoj tržišnoj praksi, koje će biti postavljene na SWIFT platformu od studenog 2021. Nakon razdoblja suživota od četiri godine, odgovarajuće poruke u prethodnom formatu (poznate kao SWIFT MT format) bit će isključene iz SWIFT platforme.

Za sada se usvajanje standarda ISO 20022 na SWIFT platformi odnosi samo na upute za plaćanje i poruke obavještenja koje su predmet bilateralnih razmjena između finansijskih institucija. Međutim, ISO 20022 očigledno ima potencijal za mnogo širu primjenu, pa sam gospođi Deridder ukazao na to da će se drugi sektori bez sumnje pitati bi li i oni trebali

migrirati”. Ostale transakcije poput poslovnog plaćanja i upravljanja gotovinom, naknadnog trgovanja vrijednosnim papirima, kliringa i namirenja, korporativnih akcija, trezora i financiranja trgovine trenutačno nam nisu u središtu pozornosti”, potvrđuje ona.

Koristi za kupce izvan migracije

Standard ISO 20022 sve je popularniji globalni jezik za slanje poruka. Već ga koriste platni sustavi u preko 70 zemalja, a u narednim godinama bit će *de facto* standard za platne sustave visokih vrijednosti svih rezervnih valuta, osiguravajući 80% globalne količine i 87% vrijednosti transakcija diljem svijeta. Stvarajući zajednički jezik i model podataka o uplatama, standard ISO 20022 značajno poboljšava kvalitetu podataka u cijelom platnom ekosustavu. Detaljniji, dobro strukturirani i značajni podaci pomoći će da klijenti steknu nova iskustva i istodobno poboljšati usklađenost i djelotvornost. Riječ je o jačanju osnove i osiguranju budućnosti poslovanja. Kao što gospođa Deridder kaže u zaključku: „ISO 20022 je dovoljno fleksibilan da udovolji potrebama današnjice kao i budućim potrebama”.

^[1]RA je neovisno tijelo zaduženo za održavanje ključnih dijelova međunarodnih standarda. Više informacija o ovim organizacijama i standardima koje oni održavaju možete saznati ako potražite „tijelo za registraciju” na mrežnoj stranici ISO.org.

Najniža razina digitalne valute

Autor: Kath Lockett Preuzeto sa: www.iso.org

Svi su već čuli za Bitcoin. To je prva kriptovaluta koja je poznata široj javnosti, ali ostali konkurenți brzo dobivaju na popularnosti. Smatra se da postoji više od 1800 različitih vrsta kriptovaluta, a svakodnevno se pojavljuju i nove. Kako možete biti sigurni da su digitalne valute sigurne?

Zamislite da sjedite u foajeu ISO-a i čekate da počne vaš sastanak. Pored vas čekaju još dva gospodina. Pozdravljate se i pitate: „Pa zašto ste ovdje?“ Oni – Edvard i Ryan – odgovaraju: „Mi smo dio tehničkog komiteta ISO/TC 68 koji radi na razvoju međunarodnih standarda za sigurnosne aspekte digitalnih valuta.“

Kao i većina ljudi, vjerojatno ćete samo kulturno klimnuti glavom i pomisliti da ste previše neinformirani da biste postavili daljnja pitanja o ovoj temi. Tu smo da vam pomognemo i postavimo ih umjesto vas: Što je točno digitalna valuta? Nije lako rukovati s mnoštvom upotrijebljenih pojmove: kriptovaluta, e-novac, b-novac (bankarski novac), i-

novac (novac od ulaganja), e-valuta (elektronička valuta), virtualna valuta, itd., ali svaka definicija može biti korisna. Evo jedne za digitalnu valutu. Digitalna valuta znači vrstu valute – ili novca – dostupnu u digitalnom obliku, za razliku od fizičkih predmeta koje pozajmimo poput novčanica i kovanica.

Poput „fizičke“ valute, digitalna se valuta može upotrebljavati za kupnju predmeta i usluga, ali neki poslovi se mogu ograničiti na specifičnije stavke u zajednicama za *online* igranje. Za razliku od „prave“ valute, digitalnu valutu ne mora izdavati vlada ili banka, već umjesto toga ona koristi kriptografiju za povezivanje transakcija pomoću sustava *online* povezivanja i vremenskih oznaka. Najpoznatiji primjer ove vrste sustava je „Bitcoin“ za koji je karakteristično da je omogućio decentraliziranu ili nereguliranu obradu ove digitalne valute koju kontroliraju njezini programeri i korisnici u *online* internetskoj zajednici.

Rast kriptovalute

ISO već ima standard za „pravu“ valutu, ISO 4217. On se upotrebljava od 1978. godine i navodi kodove valuta na temelju verifikacija Svjetske banke. Ovi kodovi koji se sastoje od tri slova, kao što su EUR za euro, USD za američki dolar, banke diljem svijeta upotrebljavaju u svojim finansijskim transakcijama.

Međutim, ovi se kodovi ne mogu jednostavno nositi s ovako brzim razvojem digitalne valute. Standard ISO 4217 može dodijeliti oko 500 troslovnih kodova, ali na internetu se pojavljuje i upotrebljava tisuće zasebnih verzija digitalne valute. U 2018. godini procijenjeno je da postoji preko 1800 opcija digitalne valute.

U srpnju 2019. Međunarodni monetarni fond (International Monetary Fund - MMF) objavio je dokument „Uspon digitalnog novca“, u kojem se navodi da rast popularnosti digitalne valute prouzročuje nekoliko čimbenika, uključujući praktičnost, jednostavnost uporabe na mrežnim aplikacijama i vrlo nisku cijenu za korisnike. Čimbenik povjerenja je također veoma važan u zemljama poput Kenije u kojima se digitalna valuta smatra pouzdanjom od banaka i telekomunikacijskih kompanija.

Tijekom 2016. godine, odnosno prije sto godina što se tiče digitalne valute, Studijska skupina o osnovnim bankarskim uslugama potkomiteta SC 7 (koji je trenutačno raspušten) tehničkog komiteta ISO/TC 68, primjetila je da se u mnogim područjima digitalne valute mogu upotrebljavati kao zamjena za neku pravu valutu, što je povećalo zabrinutost oko toga kako primjeniti smjernice iz područja IT-a, kriptografije i bankarstva kako bi se osiguralo da digitalna valuta bude pravilno definirana i sigurna za uporabu. Tada je procijenjeno da se svakodnevno obavi više od sto tisuća transakcija s digitalnom valutom.

Zaštita naših digitalnih sredstava

Ali vratimo se na naša dva člana tehničkog komiteta ISO/TC 78, Edwarda i Ryana. Edward Scheidt, moderator radne skupine tehničkog komiteta

ISO/TC 68/SC 2/WG 17, *Sigurnosni aspekti digitalnih valuta*; i Ryan Pierce, stručni član radne skupine tehničkog komiteta ISO/TC 68/SC 8/WG 3, *Identifikator digitalnog tokena - DTI*. Na što se točno usredotočuju ove radne skupine ako uzmemu u obzir njihove nazive koji su najblaže rečeno neodređeni?

G. Scheidt surađuje s Američkim institutom za nacionalne standarde (American National Standards Institute - ANSI) i zamjenik je predsjedatelja Globalnih sigurnosnih standarda ANSI x9 (bankarski standardi pri Američkom institutu za nacionalne standarde); također surađuje s Komitetom za digitalnu valutu Međunarodne unije za telekomunikacije (International Telecommunication Union - ITU). „Naš je prvi cilj ispitati mogućnosti glede sigurnosti digitalnih valuta kako bi se razvio budući ISO standard. Naša se radna skupina sastaje jednom mjesечно i u njoj sudjeluje 21 član, koji predstavlja različita nacionalna tijela“.

Tehnologija se razvija nevjerojatnom brzinom, što postavlja različita pitanja o tome kako se može utjecati na ekonomsku stabilnost valute (nedigitalne); koji utjecaj mogu komercijalni i privatni sektor imati na digitalnu valutu; koja se politička i regionalna pitanja trebaju riješiti; i kako povezati te elemente u čvrst okvir koji svi mogu upotrebljavati?

G. Scheidt objašnjava da je fizički novac već dobro podržan politikama, zakonima i pravilima koji su rezultirali bankarskim propisima. Međutim, iako se čini da je praktičnost velika prednost za digitalni novac, potrebno je riješiti tri sigurnosna pitanja:

1. Povjerenje, tako da temeljni međunarodni finansijski ekosustav može jamčiti njegovo plaćanje i finansijske transakcije
2. Obvezujuća odgovornost, tako da investicije koje podržava finansijski ekosustav nemaju negativne pravne posljedice
3. Privatnost, tako da osoba, kao potrošač, s potrebnom pratećom finansijskom infrastrukturom, može osigurati da informacije ostanu povjerljive, ako je to potrebno

Velike ambicije

Doprinos članova ISO-a i finansijskih stručnjaka nam je od vitalnog značaja, kaže on. Komitet mora razmotriti pitanja s različitih stajališta tj. političkog, pravnog, centralne vlasti i tehničke sigurnosti.

„Tehnički komitet radi na tome da povuče crtu između sigurnosne tehnologije potrebne za ove standarde i načina na koji se oni mogu primijeniti u poslovnim slučajevima. Mi želimo ispitati skup koncepata i uputa koje su prikupile nacionalne vlasti kako bi na kraju uspostavili sigurnosni okvir kojeg se mogu pridržavati svi digitalni formati.

„Moramo uzeti standarde koje danas imamo i ažurirati ih kako bismo osigurali interoperabilnost između priznatih sustava digitalne valute svih zemalja svijeta. To će biti prvi korak ka univerzalnom prihvaćanju. Najvažnije je povjerenje: bez povjerenja sva tehnologija ovoga svijeta neće biti dovoljna”.

Kako gospoda ističu, također je važno napomenuti da digitalna valuta nije samo briga država i vladinih agencija: u ovom području posluju i javna poduzeća koja su tradicionalno prepuštena vladama. Ovi standardi bi, po opreznoj procjeni, mogli utjecati na digitalne transakcije u iznosu od 1000 milijardi dolara dnevno, tako da je sigurnost u ovom slučaju zaista od vitalnog značaja.

Pitanje povjerenja

Ryan Pierce, koji je i kopredsjedatelj Radne skupine za digitalnu imovinu pri FIX Trading Community, kaže. „Radimo na kreiranju identifikatora za digitalne tokene. To je problem s kojim smo trenutačno suočeni jer se pojavljuje bezbroj novih vrsta digitalnih sredstava i mi moramo naći način da ih identificiramo kako bismo eliminirali bilo kakve nejasnoće između tvrtki koje ih šalju i onih koji ih primaju.”

Nadalje objašnjava da je, iako je Bitcoin bio izvorna digitalna valuta, tisuće novih digitalnih valuta od tada stvoreno i upotrebljavano. Ove digitalne valute predstavljaju različitu razmjenu robe, akcije, vrijednosne papire i usluge, a sve to prevazilazi

originalnu funkciju Bitcoina. Oni imaju funkciju sličnu konvencionalnim valutama po tome što se mogu upotrebljavati kao sredstvo razmjene, ali mogu značajno i odstupiti od te definicije ako se koriste kao tokeni povezani s određenim javnim i drugim uslugama poput usluga koje omogućuju skladištenje podataka u zajedničkom oblaku (cloud), tokeni koji omogućuju dodatnu zaradu od oglašavanja ili pružanjem drugih usluga.

„Kada je Bitcoin prvi put uveden, pomogao je da se riješi problem „podijeljenog povjerenja“. U prošlosti ako je netko htio razmijeniti digitalnu imovinu, morao je izabrati pouzdanu treću stranu koja je ovlaštena da vodi knjigu računa i čuva evidenciju o imovini svojih klijenata. Primjerice, većina nas vjeruje bankama. Znamo da možemo koristiti našu kreditnu karticu i njom platiti svoj obrok; vjerujemo im da će nam samo jedanput naplatiti točan iznos tog obroka”.

Pomoću Bitcoina nitko ne može cenzurirati ili modificirati transakcije, a apsolutno povjerenje u treću stranu više nije potrebno. Ova tehnologija omogućuje kreiranje knjige računa koja ne ovisi o banci, ali funkcioniра tako što ima dovoljan broj ljudi koji koriste isti računalni softver kako bi postigli konsenzus o stanju knjige računa; modificirati ili brisati prošle transakcije uopće se ne bi isplatilo.

Digitalni ID

Gospodin Pierce nam je dao dobar primjer kako digitalnu valutu treba pravilno identificirati: „Ako biste mi željeli prebaciti sto američkih dolara, automatski biste koristili kod valute iz standarda ISO 4217, koja američke dolare identificira kao 'USD'. Sve banke točno znaju što to znači, tako da nema nikakve zabune. Postoje i ISIN-ovi, koje je ISO definirao, a koji identificiraju druge vrste vrijednosnih papira kao što su akcije, obveznice i derivati. Stoga, za sve banke diljem svijeta ne postoje nikakve dvosmislenosti u transakcijama, ma kakve one bile”.

Međutim, digitalna valuta nema zvanične identifikatore, imena ili kodove valuta. Vaša banka može razlikovati američke dolare i eure, ali ne može utvrditi razliku između Bitcoina i Bitcoin Casha? To je

pitanje s kojim se ISO suočava. Trenutačno nigdje u svijetu ne postoji autoritet koji je zadužen za digitalne valute, tako da ne postoji zvanični način da se definira Bitcoin ili bilo koja druga digitalna valuta, niti postoji univerzalno priznati identifikator za to.

„Još 2016. godine odlučeno je da se digitalnim valutama, poput Bitcoina, koje nisu izdale monetarne vlasti, ne može dodijeliti kod valute prema standardu ISO 4217 (kao USD ili EUR). Međutim, vjerujemo da je za tu vrstu valute potreban poseban popis kodova kako bi ih prepoznali – i to digitalni identifikatori tokena. Ti će kodovi eliminirati konfuziju i omogućiti bankama i drugim finansijskim subjektima da prenose ove digitalne tokene. Samim tim što ih možemo lako identificirati, izbjegći ćemo mnoge probleme”, objašnjava Pierce.

Kao i kod svih ISO standarda, i ovo su smjernice s primjerima najbolje prakse, a ne propisi. „Nećemo dati nikakvo mišljenje o pouzdanosti digitalnih tokena kojima bi se dodjeljivali identifikatori, jer ne smijemo davati svoj sud. Ako digitalna valuta ili token postoji odnosno ako je u opticaju, tada ispunjava uvjete za identifikator. To ne znači da će sve digitalne valute koje imaju identifikatore biti pouzdane ili

validne. Uzmite primjerice svoj izvod iz matične knjige rođenih: on utvrđuje da ste rođeni i da zvanično postojite, ali nijedan se drugi status (poput kreditne sposobnosti ili pouzdanosti) ne može utvrditi isključivo na temelju ovog identifikacijskog dokumenta”.

Borba protiv prevare

Svjedoci smo pojave upitnih poslovnih modela tamo gdje tvrtke planiraju stvoriti digitalnu platformu za pružanje usluge, a zatim prodaju tokene koji se mogu upotrebljavati za plaćanje te usluge. Investitori kupuju ove tokene u nadi da će povećati njihovu vrijednost prilikom pokretanja usluge. Međutim, ovdje postoji veliki rizik od „prevare” gdje nepoštene tvrtke pokupe novac i nestanu. U tim se slučajevima DTI (digitalni identifikator tokena) još uvijek može izdati za taj token.

Gospodin Pierce objašnjava ogromnu ulogu koju uvođenje DTI-ova ima u smanjenju broja prevara. „Regulatorna tijela često traže evidenciju o transakcijama u reguliranim industrijama. Banke mogu otkriti sumnjive finansijske aktivnosti i prijaviti ih ako se iznenada na vašem računu pojavi sto tisuća američkih dolara. Ali, mogu li regulatorna tijela zatražiti evidenciju o transakcijama sumnjivih finansijskih aktivnosti koje uključuju digitalnu valutu? Bez zvaničnog digitalnog identifikatora tokena, regulatornim tijelima bi bilo teško shvatiti ove podatke.

„Nisu u pitanju samo regulatorna tijela. Svaka prosječna osoba ima koristi od pristupa i uporabe DTI-ova kako bi točno znala što šalje ili prima. Mogao bih vam prodati automobil za pet Bitcoin tokena, ali kada izvršimo stvarnu transakciju, mogli biste mi poslati nešto sasvim drugo. Bez zvanične definicije Bitcoina ili priznatog identifikacijskog koda rizici od zbrke su preveliki. Digitalni identifikatori tokena eliminirat će tu zbrku (ili namjernu prevaru) i predstavljat će objektivan način za identifikaciju određene digitalne valute ili tokena”.

Uz sva ova objašnjenja, izgleda da će svijet kriptovaluta uskoro biti jednako siguran kao igra digitalnog monopola.

Izgradnja okvira za održivu budućnost

Preuzeto sa: www.iso.org

Za borbu protiv klimatskih promjena, siromaštva i nejednakosti potreban nam je inovativan finansijski sustav. U intervjuu za ISOfocus, Peter J. Young, predsjedatelj novog Tehničkog komiteta ISO/TC 322, *Održive financije*, jasno objašnjava zašto su međunarodni standardi ključni za mobilizaciju finansijskog sektora na globalnoj razini kako bi se ispunio ekološki i društveni imperativ i osigurao budući prosperitet.

Što je održivo financiranje i zašto je ono bitno?

Ekonomski je rast donio neviđen napredak mnogima, ali po veoma visokoj cijeni - klimatske promjene, nejednakost i ozbiljno iscrpljivanje prirodnih resursa. Prema vodećoj svjetskoj neovisnoj organizaciji za zaštitu prirode, za uspješno rješavanje ovih pitanja, ogromne količine kapitala treba preusmjeriti u održivije sektore s manje ugljika.

Da bi se ispunili ovi izazovi i postigli ciljevi održivog razvoja Ujedinjenih naroda, koji su osmišljeni kako bi svijet prešao na održivi prosperitet za samo nešto više od jednog desetljeća, posvećenost koja se pokazuje i u javnim i u privatnim ulaganjima i u uspostavljanju novog finansijskog sustava od suštinske je važnosti. Vrijeme neumitno istječe. Na Samitu Svjetskog ekonomskog foruma o utjecaju održivog razvoja, održanom u Njujorku 2019. godine, vodeći poslovni lideri i javne ličnosti izrazili su zabrinutost zbog nedostatka napretka, ukazujući na nedostatak inovativnih finansijskih rješenja usmjerenih na održivost.

Pa kako integrirati pitanje održivosti, uzimajući u obzir ekološke, socijalne i upravne faktore, u financiranje ekonomskih aktivnosti? Peter J. Young, predsjedatelj nedavno formiranog Tehničkog komitata ISO/TC 322, *Održive financije*, nudi neke odgovore.

ISOfocus: S obzirom na to da se svijet suočava s mnogim izazovima, od klimatskih promjena do nejednakosti, zašto je održivo financiranje tako bitno?

Peter J. Young: Održive financije imaju središnju ulogu u rješavanju najvećih globalnih izazova s kojima smo danas suočeni. Finansijske su aktivnosti od vitalnog značaja za prelazak u održivo globalno društvo - rješavanje ključnih problema kao što su ekomska stabilnost, siromaštvo, nejednakost, klimatske promjene, degradacija okoliša, prosperitet, društvena stabilnost u miru i pravda.

Procjenjuje se da finansijske usluge predstavljaju između 12% i 19% svjetske ekonomije. To je ogroman sektor koji karakterizira mnogo segmenata, kod kojih se često preklapaju operativni i regulatorni sustavi. Za uspostavljanje održivog sustava financiranja potrebna je veća koherentnost i zajednički pristupi, dva elementa koja međunarodni standardi mogu pružiti.

Kako bi se postigli Ciljevi održivog razvoja Ujedinjenih naroda (SDG) do 2030. godine, potrebno je udvostručiti trenutačne investicijske tokove na godišnju investiciju u iznosu od 5000 do 7000 milijardi dolara, što će zahtijevati značajno povećanje protoka kapitala i uključivat će prakticiranje održivog financiranja. Kako bi se postigao snažan, održiv, uravnotežen i inkluzivan rast, nužno je uzeti u obzir ciljeve SDG-a za 2030. godinu i međunarodne obveze o klimatskim promjenama. Sve zemlje zaostaju u tome, ali najveći jaz je u zemljama u razvoju gdje je potreban veliki porast izravnih stranih investicija. To se može olakšati samo povećanjem dosljednosti, transparentnosti i sigurnosti na tržištu održivog financiranja.

Zašto je ISO osnovao tehnički komitet koji će se baviti ovom temom?

Trenutačno ne postoji globalno dogovorena definicija održivog financiranja koja se primjenjuje na prakse, aktivnosti i proizvode finansijskog sektora. Pored toga, zbog različitih tumačenja onoga što predstavlja dobru praksu u održivim financijama, teško je napredovati. Rješavanje ovih pitanja dijelom je razlog kreiranja tehničkog komiteta ISO/TC 322.

Veliki se broj dobrovoljnih i regulatornih aktivnosti provodi na nacionalnoj, regionalnoj i sektorskoj razini, a koristi koje međunarodni standardi mogu ponuditi su izričito priznate. Međutim, ako se na tržištu ne ulaže nikakav napor za razvijanje takvih standarda, to je djelomično zbog toga što dionici nisu baš dobro upoznati s međunarodnim standardima. Kako bi uspješno razvijali standarde tehnički komitet ISO/TC 322 mora pristupiti potpuno novoj publici, uključiti ju u ISO procese i usmjeriti da se uključi putem svojih nacionalnih tijela za standardizaciju. To je samo po sebi izazov.

Uloga tehničkog komiteta ISO/TC 322 je uspostaviti okvir za razvoj novih standarda koji će definirati i voditi određene aktivnosti održivog financiranja. To je veoma široko područje rada koje se ne može pokriti bez značajnih doprinosa drugih ISO/TC-ova (od kojih mnogi već imaju izravno primjenjive standarde; primjerice, za potporu upravljanju i za izvješćivanje) kao ni bez doprinosa dionika i vanjskih organizacija.

Tehnički komitet ISO/TC 322 će ostvariti svoje ciljeve, dijelom tako što će dati platformu za harmonizaciju i suradnju za sve relevantne aktivnosti održivog financiranja, a dijelom tako što će razvijati nove standarde, često u suradnji s drugim ISO/TC-ovima, prema potrebi.

Koji su vaši ciljevi i očekivanja u vezi s programom rada ovog TC-a?

Vjerujem da će aktivnosti koje smo planirali imati globalne implikacije i da bi mogle zanimati veliki broj zemalja i organizacija iz cijele industrije finansijskih

usluga. Ovaj strukturirani program ISO standarda za održivo financiranje pomoći će usklađivanju globalnih finansijskih sustava s pitanjima održivosti. Među konkretnim rezultatima aktivnosti tehničkog komiteta ISO/TC 322 želio bih istaknuti:

- Razvoj globalno priznatih zajedničkih terminologija, načela i standarda za održivo financiranje, koji pomažu u smanjenju konfuzije na tržištu i smanjenju transakcijskih, verifikacijskih i komunikacijskih troškova za aktere koji su angažirani na tržištu održivog financiranja.
- Osiguravanje jasno definiranih standarda koji pomažu u sprječavanju „lažne održivosti”, podupiru vjerodostojnost, integritet i skalabilnost održivih finansijskih aktivnosti i usmjeravaju finansijske institucije (uključujući banke, investitore i osiguravače kuće) da bolje integriraju pitanja vezana za zaštitu okoliša, socijalnu politiku i upravljanje (Environment, social and governance considerations - ESG) u investicije i finansijske prakse.
- Bolje razumijevanje aktivnosti održivog financiranja radi olakšavanja inovacija i razvoja održivih finansijskih proizvoda, kao i srodnih usluga kao što su verifikacija od treće strane i pružanje podataka o ESG-u.
- Standardizirana metrika koja će omogućiti mjerjenje i veću transparentnost održivih finansijskih tokova i performansi ESG-a glede održivih finansijskih aktivnosti, finansijskih institucija i tržišta.

Koji su to projekti, ako ih ima, kojima se ovaj TC trenutačno bavi?

Cilj tehničkog komiteta ISO/TC 322 jeste poduprijeti usklađivanje globalnog finansijskog sustava sa SDG-ovima razvijanjem standarda za finansijske institucije i finansijske proizvode (uključujući terminološki vodič, načela na visokoj razini, okvir i posebne tehničke standarde za dokumentiranje predmetnog okvira). Ovaj ambiciozni zadatak znači da trebamo imati duboko razumijevanje postojećih

relevantnih aktivnosti, koje obavljaju ili ostali tehnički komiteti ISO-a ili vanjske organizacije.

Postojeći je rad, dakle, usredotočen na to da omogući aktivnosti koje uključuju studijsku skupinu odgovornu za mapiranje postojećih inicijativa i potreba i terminološku skupinu odgovornu za izradu tehničkog rječnika. Taj rječnik - koji će možda biti objavljen u obliku tehničkog izvješća – organizirat će i objasniti najčešće upotrijebljene pojmove i izraze o održivom financiranju, uključujući koncepte održivog financiranja, finansijske proizvode, analitičke alate, organizacije i inicijative. Rječnik je već u fazi izrade i trebao bi biti objavljen 2020. godine.

Prvi predviđeni ISO standard utvrđuje načela dobre prakse za održivo financiranje koja se primjenjuju na globalnoj razini. Služit će kao kontekst za razvoj i ulogu budućih specifičnih standarda, omogućiti će dosljedno razumijevanje koncepata vezanih za održivo financiranje i dat će okvir za informirano odlučivanje i ublažavanje rizika, kao i tehnike za mjerjenje koristi i smjernice za objelodanjivanje.

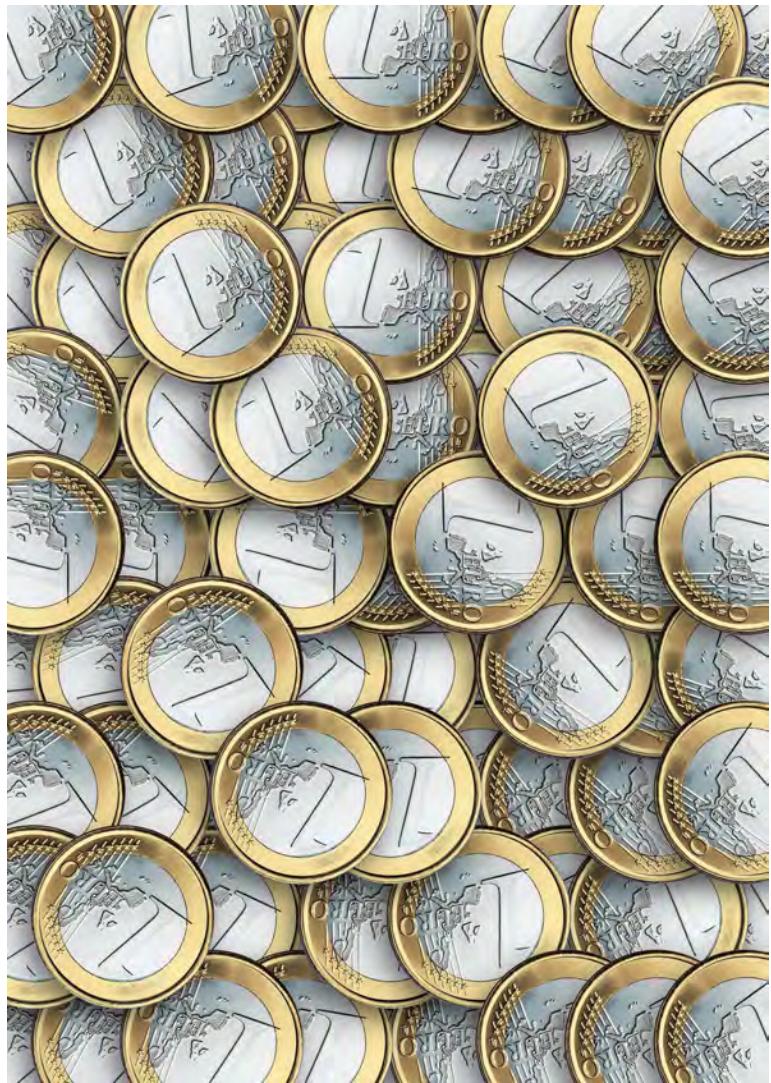
Imate li još kakvih očekivanja u vezi sa standardima koje treba razviti?

Cilj tehničkog komiteta ISO/TC 322 jeste konsolidiranje brzog učenja i inovacija u području održivog financiranja na međunarodnoj razini i omogućavanje svim zemljama da brže, jeftinije i uz smanjeni rizik financiraju implementaciju SDG-ova. Komitet želi da finansijske organizacije shvate vrijednosti procesa međunarodne standardizacije. Sa svoje strane, želio bih da predvidimo i olakšamo trend ka uravnoveženijem održivom pristupu, sposobnom da ravnomjerno ispunи ciljeve ESG-a.

Oslanjujući se na rani rad (imajući u vidu da postojimo samo oko devet mjeseci), moja je težnja da u narednih nekoliko godina imamo paket tehničkih standarda. Ti standardi bi mogli obuhvatiti zahtjeve za procjenom utjecaja, zahtjeve za objelodanjivanje, verifikaciju i upravljanje. Svaki se od tih zahtjeva može primijeniti na glavne finansijske proizvode koji mogu dati održive rezultate, uključujući održive zajmove, obveznice, fondove, osiguranje, privatni kapital i kotirane akcije.

Neki standardi će biti izrađeni tako što ćemo podržati rad drugih tehničkih komiteta i potkomiteta (npr. ISO/TC 207/SC 4 za njihov rad na održivom kreditiranju/obveznicama), a neke će razviti zajedničke radne skupine (primjerice ISO/TC 207/WG 11 o zelenim financijama) kako bi se spojile potrebne vještine tijekom procesa izrade standarda. Uspostavljeni su bliski radni odnosi i s drugim organizacijama koje su aktivne u segmentima finansijske zajednice.

Naši rezultati pomoći će nam u vođenju održivog poslovanja finansijskih institucija i investitora, definiranju i klasifikaciji održivih finansijskih aktivnosti, mjerjenju utjecaja na održivost, poboljšanje transparentnosti i osiguravanju integriteta održivih finansijskih aktivnosti. Oni će pomoći ubrzati rast održivih financija i pruže pouzdani mehanizmi za mobilizaciju financiranja na globalnoj razini za rješavanje naših najnužnijih ekoloških, klimatskih i socijalnih izazova.

Budućnost pred nama

Poruka novog predsjednika ISO-a Eddija Njorogea

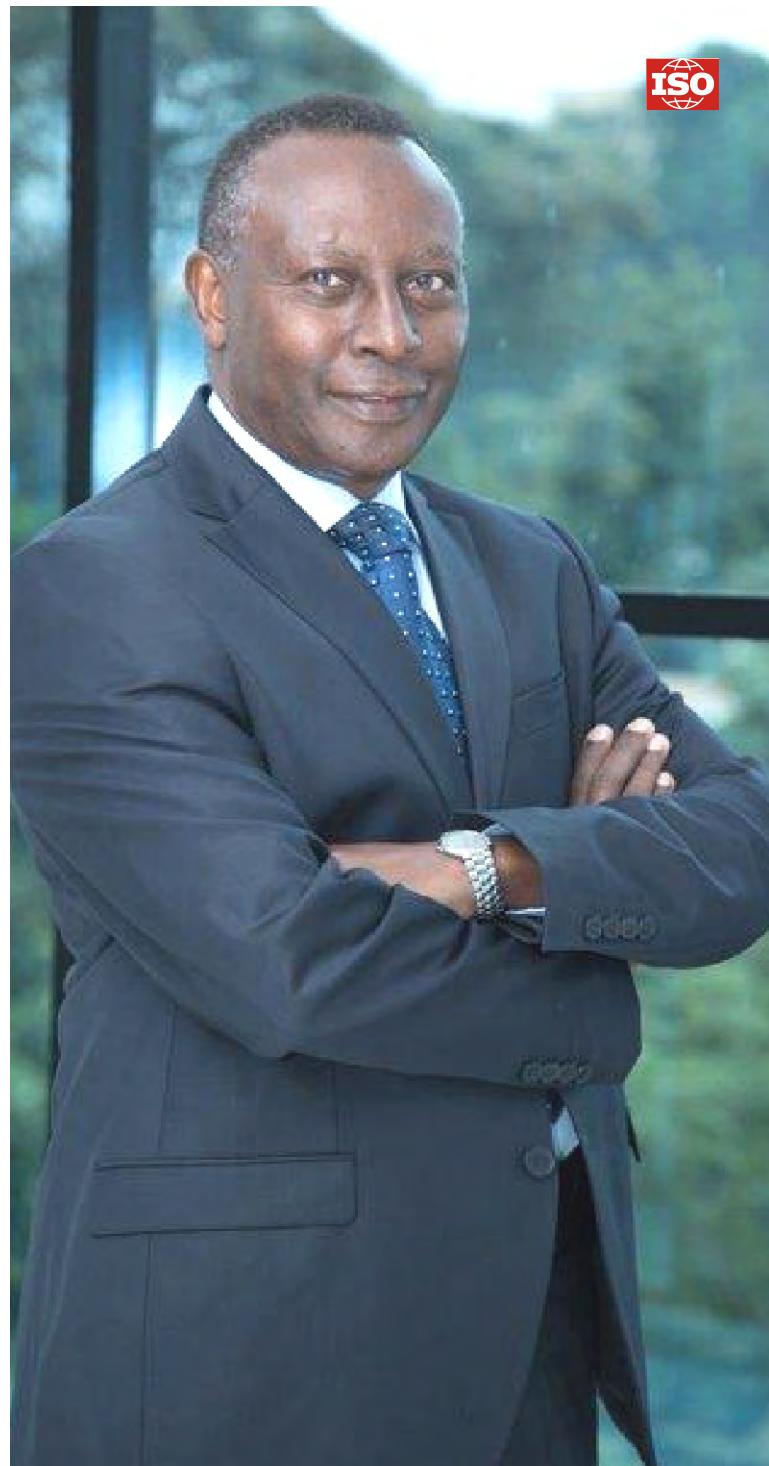
Preuzeto sa: www.iso.org

Velika mi je čast što vam se mogu obratiti kao novi predsjednik ISO-a. U svijetu gdje je sve više izazova i neizvjesnosti, potreba za razvojem standarda u svim sektorima nikad nije bila veća, osobito u području financija. Ekonomski izgledi mnogih zemalja sve su neizvjesniji, a ISO standardi kao čvrst temelj međunarodnog stručnog znanja među najboljim su alatima koje imamo.

Sektor finansijskih usluga samo je jedan od mnogih sektora u kojem je ISO, kao što je uvijek i bio slučaj, na čelu standardizacijskog rada u područjima kao što su finansijska uključenost, digitalizacija finansijskih transakcija i, u novije vrijeme, održivo financiranje.

Finansijski je sektor jedan od sektora koji prilično dobro poznajem. Nakon mnogo godina provedenih u poslovnom i finansijskom svijetu, ostajem poduzetnik u srcu, koji se ne želi pomiriti sa statusom quo i koji želi ovoj industriji donijeti veću stabilnost. Zahvaljujući solidnom iskustvu i u privatnom i u javnom sektoru, u potpunosti sam svjestan utjecaja koji standardi mogu imati i znam koliko su oni bitni za naš finansijski sustav.

Standardi su finansijsku industriju učinili učinkovitijom i poboljšali razmjenu podataka, što je važan faktor prilikom obavljanja finansijskih transakcija i izvješćivanja o finansijskim aktivnostima. Na sastanku Upravnog odbora Stanbic banke u Keniji usvojili smo ne samo standarde sustava upravljanja poput ISO 9001, nego i sektorske standarde poput ISO 20022-6 o karakteristikama prijenosa poruka, kako bismo pojednostavili integraciju između pružatelja usluga i korisnika. Pored toga, standardi su omogućili institucijama integraciju i prijenose podataka kako bi riješili povijesni problem neučinkovitosti koji se odnosi na povezivanje novih partnera.

Brzi razvoj tehnologija zasigurno će pokrenuti izazove u područjima kao što su upravljanje informacijama, upravljanje podacima i internetska (cyber) sigurnost. U tom pogledu, primjena standarda ISO/IEC 27001 za sustave upravljanja sigurnošću informacija, koji je objavljen u suradnji s Međunarodnim elektrotehničkim povjerenstvom (IEC), nužna je za upravljanje osjetljivim informacijama i imovinom. To je osobito važno za očuvanje financijskog sektora. Zbog toga je od suštinskog značaja ne samo promovirati uporabu standarda koji sektoru mogu dati konkurentnu prednost, nego i osigurati razvoj financijskih standarda koji se oslanjaju na nove tehnologije poput *blockchain*, a koje promoviraju učinkovitost i financijsku uključenost.

Namjeravam iskoristiti to iskustvo i svoju nepokolebljivu vjeru u vrijednost standarda u vršenju svoje funkcije predsjednika ISO-a kako bih unaprijedio izvrstan posao koji obavlja ISO-ova međunarodna standardizacijska zajednica. Moj je cilj djelovati kao svjetski ambasador koji će ukazati na dobrobit standarda i ISO sustava te olakšati aktivnosti vezane za koordinaciju, promidžbu i zagovaranje uporabe standarda.

Smatram da je ovo odlično vrijeme da budem predsjednik ISO-a jer dovršavamo ISO-ovu Strategiju za razdoblje 2021.-2030. Moramo se pobrinuti da ta strategija bude djelotvorna i vodi ka što većoj uporabi što relevantnijih standarda. Šira uporaba ovih standarda od temeljne je važnosti za održivu budućnost, jer svaki od njih na svoj način doprinosi postizanju UN-ove Agende 2030 za održivi razvoj, kojoj je cilj stvaranje pravednijeg, mirnijeg i naprednijeg svijeta za sve.

Standardi su ključ održive budućnosti. Ciljevi Agende 2030 uključuju inkluzivni rast, pristup čistoj vodi i veću jednakost za sve. ISO ima standarde koji pridonose postizanju ciljeva u svim ovim područjima, kao i standarde koji omogućuju financijsku uključenost.

Sveobuhvatan skup međunarodnih standarda za financijski sektor ne samo da će nam pomoći da postignemo mnoge od 17 ciljeva održivog razvoja

Ujedinjenih naroda, nego će pomoći i da ojačamo naš svjetski finansijski sustav. Ukratko, ISO standardi su namijenjeni rješavanju dva glavna problema. Prvo, zbog svoje međunarodne prirode, standardi olakšavaju usporedbe na globalnoj razini, čime se izbjegavaju negativne posljedice zbumujućih i nepotpunih informacija. Drugo, s obzirom na to da se upotrebljavaju diljem svijeta, ISO standardi igraju ogromnu ulogu u osiguravanju pristupa svima ključnim finansijskim uslugama, uključujući štedne račune, kredite, osiguranje i druge vrste usluga koje vode ka dobro uređenom finansijskom sustavu. Više o tome možete pročitati u broju ISOfocusa#138.

Od izuzetne je važnosti da se zemlje u razvoju uključe u finansijski svijet. Jedna od glavnih poteškoća s kojom se suočavaju ove zemlje je nedostatak povjerenja i transparentnosti, jer se veliki dio njihove gospodarske aktivnosti odvija u neregistriranim tvrtkama. Ta situacija pogoduje ranjivosti i riziku od korupcije, što vodi do gospodarskog propadanja. Dakle, sudjelovanje zemalja u razvoju nije samo poželjno, nego je od suštinske važnosti za razvoj održivih finansijskih tržišta, a time i veće stabilnosti i bolje zaštite za sve kako nitko ne bi bio zapostavljen.

Kako ulazimo u novu godinu, ponosan sam i počašćen što sam predsjednik ISO-a i što slijedim put svojih karizmatičnih prethodnika. Želio bih zahvaliti svima u ISO zajednici na toploj dobrodošlici nakon preuzimanja ove funkcije. Svestan sam da je veliki zadatak pred mnom, ali i uvjeren da će sljedeće dvije godine biti plodne i napredne. Unaprijed se radujem što ću raditi sa svima vama.

Pet stvari koje niste znali o globalnim transakcijama

Preuzeto sa: www.iso.org

Prema posljednjem izvješću studije McKinsey on Payments (McKinsey & Company, 2020), globalna industrija finansijskih usluga koja vrijedi 1 milijardu USD suočena je sa sve većim poremećajima. Potražnja za kvalitetnijim proizvodima i uslugama i sve veća uporaba digitalne tehnologije vrše veliki pritisak na banke. Evo pet najboljih standarda koji podupiru globalni finansijski sustav i podržavaju transformaciju ove industrije.

1. Finansijske poruke

Prvi put objavljen 2004. godine, standard ISO 20022, *Finansijske usluge - Univerzalna shema poruka za finansijsku industriju*, široko je prepoznat kao standard budućnosti. Proizvod međunarodog konsenzusa o načinu strukturiranja finansijskih poruka, standard ISO 20022 je osnovno sredstvo za transformaciju globalnog finansijskog sustava, koji podupire tehnologije poput platforme za trenutačno plaćanje. Sastavljen je iz osam dijelova koji pokrivaju aspekte kao što su generiranje XML shema, karakteristike prijenosa poruka i registracija.

2. Međunarodni brojevi bankovnih računa (IBAN)

Međunarodni bankovni transferi su brzi i jednostavnii zahvaljujući univerzalno dogovorenom načinu definiranja i kodiranja međunarodnih brojeva bankovnih računa i to zahvaljujući ISO 13616, *Finansijske usluge - Međunarodni broj bankovnog računa (IBAN)*, ISO standardu koji specificira sve elemente potrebne za olakšavanje obrade podataka na međunarodnoj razini pri razmjeni podataka, kako u finansijskom okruženju, tako i u drugim sektorima.

Standard ima dva dijela koji pokrivaju specifikaciju samog IBAN-a kao i ulogu, odgovornosti i zahteve Agencije za registraciju koja je odgovorna za registar IBAN formata.

3. Poslovni identifikacijski kod (BIC ili SWIFT kod)

Jedan od najčešće upotrebljavanih kodova u finansijskom svijetu je BIC kod, definiran u standardu ISO 9362, *Bankarske telekomunikacijske poruke - Poslovni identifikacijski kod (BIC)*, koji je prvo bitno bio poznat kao „identifikacijski kod banke“. Nakon što je standard revidiran 2009. godine, ime mu je promijenjeno u „poslovni“ kako bi se obuhvatile finansijske institucije ili one koje su povezane s tim sektorom.

Već više od 30 godina ovaj se standard upotrebljava za identifikaciju banaka i finansijskih ili srodnih institucija kako bi se olakšala automatizirana obrada informacija koje se odnose na finansijske usluge. ISO je odredio Društvo za međunarodnu međubankarsku finansijsku telekomunikaciju (SWIFT) kao tijelo za registraciju BIC-a, otuda se termini BIC i SWIFT kodovi često koriste naizmjenično.

4. Kodovi za identifikaciju tržišta (MIC)

Trgovanje na međunarodnim burzama, kao što je NASDAQ, moguće je zahvaljujući MIC kodovima koji su definirani u standardu ISO 10383, *Vrijednosni papiri i srodni finansijski instrumenti - Kodovi za razmjenu i identifikaciju tržišta (MIC)*. Upotrebljavan za identifikaciju trgovanja vrijednosnim papirima, MIC kod je široko prihvaćen u svijetu financija, uključujući FIX protokol (razmjena finansijskih informacija - Financial Information Exchange), odnosno elektronički komunikacijski protokol za međunarodnu razmjenu informacija u realnom vremenu koje se odnose na transakcije i tržišta vrijednosnih papira.

Standard utvrđuje univerzalnu metodu za identifikaciju razmjene, trgovačkih platformi, reguliranih ili nereguliranih tržišta i mehanizme za izvješćivanje o transakcijama kao izvoru cijena te srodne informacije koje će olakšati automatiziranu obradu.

5. Poruke u vezi s vrijednosnim papirima

Prije standardizacije, poruke upotrebljavane u transakcijama između finansijskih institucija bile su *ad hoc* i nedosljedne, što je dovelo do neučinkovitosti i rizika od greške. Dvodjelni standard ISO 15022, *Vrijednosni papiri - Sheme za poruke (Rječnik polja za podatke)*, definira načela koja su nužna kako bi se različitim skupinama korisnika osigurali alati za dizajniranje tipova poruka koji im omogućuju upravljanje vlastitim specifičnim tokovima informacija. Uporaba ovog standarda rezultirala je boljom učinkovitošću, većom jasnoćom i manjim rizikom.

Dvodjelni standard obuhvaća pravila i smjernice za dizajn poruka i održavanje takvih podataka i poruka. Cilj revizije standarda bio je poboljšanje kapaciteta automatizirane obrade i smanjenje vremena potrebnog za isporuku novih vrsta poruka na tržište.

Jamstva za potrošače: Novi standard s kojim se svi u lancu opskrbe slažu

Autor: Clare Naden   Preuzeto sa: www.iso.org

Rast e-trgovine i globalizacija imali su revolucionaran utjecaj na maloprodaju - što je potrošačima donijelo i korist ali i štetu. Međutim, veći izbor ne znači uvijek i bolju kvalitetu. Novi međunarodni standard za jamstva potrošača pomoći će zaštiti sve učesnike u lancu opskrbe.

Budući da se procjenjuje kako se svake godine diljem svijeta izveze roba u vrijednosti od 20 milijardi dolara, ne može se poreći da živimo u globaliziranoj ekonomiji. Ali, iako digitalizacija i globalizacija potrošačima nude beskrajnu mogućnost izbora, ne dobivaju uvijek svi kupci ono što plate. Neispravna roba ili proizvodi koji loše rade predstavljaju veliki rizik.

Stoga je cilj novog međunarodnog standarda smanjiti neprijatna iznenađenja za potrošače i istodobno zaštiti proizvođače i dobavljače, samim tim povećavajući povjerenje u sve aspekte prodaje.

Standard ISO 22059, *Smjernice o jamstvima za potrošače*¹, precizira što je potrebno da jamstva budu validna i da ispunjavaju razumna očekivanja potrošača. To znači jasno navesti ono što jamstva točno obuhvaćaju a što ne, vremenski rok jamstva i očekivanja koja proizvođači ili dobavljači imaju od potrošača. Također mora sadržavati moguće pravne lijekove u slučaju da je proizvod neispravan.

Dr. Rahmah Ismail, predsjedatelj ISO-ovog komiteta stručnjaka koji je izradio standard, smatra da se razine zaštite potrošača u svijetu uveliko razlikuju, ali da ovaj standard osigurava minimalnu razinu zaštite koja je prihvatljiva za sve.

„Budući da su ga izradili i dogovorili međunarodni stručnjaci koji predstavljaju prava potrošača i proizvođača, standard ISO 22059 će pomoći i kupcima i dobavljačima da shvate ulogu koju odigraju u uspješnoj transakciji. Standard se oslanja na najbolje prakse iz cijelog svijeta i naglašava uloge i odgovornosti potrošača i proizvođača”, rekla je ona.

„To će na kraju izgraditi povjerenje potrošača i svi će imati koristi od toga.”

Standard ISO 22059 izradio je Projektni komitet ISO/PC 303, *Smjernice o jamstvima za potrošače*, čije tajništvo vodi DSM, član ISO-a za Maleziju.

Standard se može kupiti preko Instituta za standardizaciju BiH (www.bas.gov.ba) ili putem ISO prodavaonice (<https://www.iso.org/store.html>).

¹ Prijevod naziva standarda ISO 22059 je nezvaničan prijevod. Standard nije usvojen u bosanskohercegovačku standardizaciju.

Biometrijski podaci: na istoj valnoj duljini zahvaljujući novim međunarodnim standardima

Autor: Clare Naden   **Preuzeto sa:** www.iso.org

Formati razmjene biometrijskih podataka pružaju zajednički jezik koji je nužan za interoperabilnost između različitih biometrijskih tehnologija. Kako se širi polje primjena, uslijedilo je rađanje različitih generacija takvih formata. Objavljeni su međunarodni standardi koji će osigurati da su sve te generacije kompatibilne jedna s drugom.

Biometrija, pouzdano sredstvo za potvrđivanje identiteta, predstavlja tehnologiju koja je sve raširenila, a upotrebljava se u mnogim područjima, kao primjerice kod granične kontrole - upotrebljavajući strojno čitljive putovnice, u zdravstvenoj zaštiti, identifikaciji birača i pristupu ograničenim područjima. Kako se ova znanost razvijala, tako se razvijalo i kodiranje informacija poznato kao formati za razmjenu biometrijskih podataka.

Kako bi se osigurala interoperabilnost i ispravna razmjena podataka između različitih biometrijskih aplikacija i sustava, stručni komitet za biometriju ISO-a i IEC-a (Međunarodnog elektrotehničkog povjerenstva) već su izradili niz međunarodnih standarda za široki spektar primjena.

Kako se tehnologija razvija, razvijaju se i elementi podataka i formati. Zbog toga, kako bi se izbjeglo da se u budućnosti pojave bilo kakvi problemi vezani za interoperabilnost, stručnjaci izrađuju dodatnu seriju standarda s formatima koji se mogu proširiti na definiran način. Objavljeni su prvi standardi u ovoj seriji i oni uključuju¹:

- ISO/IEC 39794-1, *Informacijska tehnologija - Proširenji biometrijski formati - Dio 1: Okvir*

- ISO/IEC 39794-4, *Informacijska tehnologija - Proširenji biometrijski formati - Dio 4: Podaci o otiscima prstiju*
- ISO/IEC 39794-5, *Informacijska tehnologija - Proširenji biometrijski formati - Dio 5: Podaci o fotografiji lica*

Ovi će standardi zamijeniti odgovarajuće dijelove serije standarda ISO/IEC 19794 za formate razmjene podataka, a predviđa se da će ih Međunarodna organizacija civilnog zrakoplovstva (International Civil Aviation Organization - ICAO) usvojiti kasnije ove godine kao temelj za svoj standard 9303 o strojno čitljivim putnim dokumentima.

Serija ISO/IEC 39794 bit će dopunjena budućim dodacima, uključujući specifične dijelove koji se odnose na podatke o šarenici oka, vaskularnoj slici, cjelokupnom tijelu i hodu.

Patrick Grother, predsjedatelj ISO/IEC-ovog tehničkog komiteta zaduženog za seriju standarda ISO/IEC 39794, smatra da je ovo posljednji u velikom i sveobuhvatnom skupu međunarodnih standarda koji podržavaju interoperabilnost u biometriji.

„Namjeravamo razviti međunarodno dogovorene standarde za sve biometrijske modalitete, uzimajući u obzir širok spektar primjena, često osjetljivu prirodu ovih podataka i različite regulatorne i zakonodavne zahtjeve”, rekao je on.

Seriju ISO/IEC 39794 razvio je zajednički ISO/IEC-ov tehnički komitet JTC 1, *Informacijska tehnologija*, Potkomitet SC 37, *Biometrija*, čije tajništvo vodi ANSI, član ISO-a za SAD. Standardi se mogu kupiti preko Instituta za standardizaciju BiH ili putem ISO prodavaonice (<https://www.iso.org/store.html>)

¹ Prijevodi naziva navedenih standarda su nezvanični prijevodi.
Standardi nisu usvojeni u bosanskohercegovačku standardizaciju.

Ažuriran međunarodni standard za opisne metapodatke

Autor: Clare Naden Preuzeto sa: www.iso.org

Deskriptivni odnosno opisni metapodaci od suštinskog su značaja za surfanje po webu, jer omogućuje pretraživanje, identifikaciju i arhiviranje resursa. Međutim, takvi metapodaci ne bi funkcionirali ako programeri diljem svijeta ne upotrebljavaju zajednički, univerzalni jezik metapodataka. ISO standard koji definira taj jezik je ažuriran.

Skup metapodataka označen pojmom „Dublin Core“ predstavlja ograničeni skup elemenata ili svojstava koja se upotrebljavaju za opisivanje digitalnih izvora kao što su mrežne stranice. Dublin Core skup prvo bitno je razvijen 1995. godine, održava se u okviru organizacije Dublin Core Metadata Initiative (DCMI) i poznat je kao globalni zajednički jezik za opisivanje metapodataka na internetu.

Standard ISO 15836-2, *Informacije i dokumentacija - Skup elemenata metapodataka Dublin Core - Dio 2: DCMI svojstva i klase*, dopunjuje izvorni skup od 15 osnovnih svojstava sa 40 svojstvima i 20 novih klasa u cilju poboljšanja preciznosti i sposobnosti izražavanja opisa Dublin Core skupa. Ovi se dodaci usredotočuju na generička svojstva koja su posebice korisna za osnovnu interoperabilnost u različitim jezicima i disciplinama.

Međunarodni je standard revidiran kako bi se osiguralo da su definicije pojmove ažurirane i kako bi proširio svoje područje djelovanja obuhvatajući sva svojstva i klase iz DCMI metapodataka.

Juha Hakala, predsjedatelj ISO-ovog potkomiteta koji je izradio ovaj standard, rekao je da je Dublin Core najčešće upotrebljavani referentni skup za deskriptivne elemente metapodataka na internetu diljem svijeta. Drugi dio standarda pruža korisnicima i programerima ključno sredstvo za kreiranje opisa resursa koji djeluju na općoj razini između više domena i jezika.

Tijekom izrade ovog standarda komitet je usko surađivao sa DCMI-jem, koji je revidirao svoje termine za metapodatke DCMI uvezši u obzir povratne informacije dobijene od komiteta.

Standard ISO 15836-2 dopunjuje ISO 15836-1, *Informacije i dokumentacija - Skup elemenata metapodataka Dublin Core - Dio 1: Osnovni elementi*, koji sadržava osnovni popis 15 glavnih elemenata metapodataka za opis resursa kod više domena.

Standard ISO 15836-2 razvio je Tehnički komitet ISO-a ISO/TC 46, *Informacije i dokumentacija*, Potkomitet SC 4, *Tehnička interoperabilnost*, čije tajništvo vodi SFS, član ISO-a za Finsku. Možete ga kupiti preko Instituta za standardizaciju BiH (www.bas.gov.ba) nili putem ISO prodavaonice (www.iso.org/store.html).

¹ Prijevod naziva standarda ISO 15836-2 je nezvaničan prijevod.
Standard nije usvojen u bosanskohercegovačku standardizaciju.

Uporaba ljudskog kapitala: ažurirane su međunarodne smjernice za upravljanje osposobljenošću

Autor: Clare Naden   Preuzeto sa: www.iso.org

Ključni element za uspjeh organizacije jeste osigurati vještine koje su ljudima potrebne za obavljanje posla. Nedavno revidirani i obnovljeni međunarodni standard pomoći će da se upravljanje osposobljenošću integrira u svakodnevni rad organizacije.

U svijetu koji se brzo mijenja i koji se sve više globalizira, većina tvrtki unutar svoje radne snage koncentriра raznovrsne vještine i iskustva koja ih čine bogatijima i koja predstavljaju značajnu priliku za osobni i organizacijski razvoj. Sustav upravljanja osposobljenošću omogućuje organizaciji da iskoristi svoje talente i stručnost kako bi umanjila rizike, poboljšala svoje mogućnosti i doprinijela u postizanju svojih strateških ciljeva.

Standard ISO 10015, *Upravljanje kvalitetom - Smjernice za upravljanje osposobljenošću i razvojem ljudi*, pomaže organizacijama da rješavaju pitanja u vezi s upravljanjem osposobljenošću upotrebljavajući pristup upravljanja kvalitetom. On je nedavno revidiran i proširen kako bi se bliže uskladio

s obitelji standarda ISO 9000 za upravljanje kvalitetom te pružio veću potporu i pojašnjenja u vezi s utvrđivanjem potreba za osposobljenošću.

Gustavo Pontoriero, predsjedatelj potkomiteta ISO-a koji je izradio standard, smatra da je ISO 10015 dizajniran da podrži standard ISO 9001, *Sustavi upravljanja kvalitetom - Zahtjevi*, a da sada nudi jasne i sustavne procese za upravljanje osposobljenošću i razvojem ljudi.

„Efikasna primjena ovog standarda može tvrtkama donijeti brojne koristi, između ostalog i veće zadovoljstvo njihovih kupaca, dobrobit osoblja i veću učinkovitost radnog okruženja”, rekao je on.

Standard ISO 10015 izradio je Tehnički komitet ISO-a ISO/TC 176, *Upravljanje kvalitetom i osiguranje kvalitete*, Potkomitet SC 3, *Srodne tehnologije*, čije tajništvo vodi NEN, član ISO-a za Holandiju. Možete ga kupiti preko Instituta za standardizaciju BiH (www.bas.gov.ba) ili putem ISO prodavaonice (www.iso.org/store.html).

Novi međunarodni standard koji inspirira uspjesne inovacije

Autor: Clare Naden Preuzeto sa: www.iso.org

Sustav upravljanja inovacijama pomaže organizacijama zadržati najbolje ideje i neprestano se usavršavati kako bi isle ukorak sa svojom konkurenčiom. Objavljen je najnoviji standard iz serije ISO-ovih standarda za upravljanje inovacijama.

Standard ISO 56000, *Upravljanje inovacijama - Osnove i rječnik*¹, četvrti je iz niza od osam standarda i drugih smjernica kojima je cilj pomoći organizacijama da upotrebljavaju ispravnu terminologiju za upravljanje inovacijama i dosljedno komuniciraju o svojim procesima, ostvarenjima i načinima koje su odabrali za stjecanje znanja. Ovaj standard koji sadrži rječnik, temeljne pojmove i načela upravljanja inovacijama namijenjen je organizacijama koje žele osigurati vidljivost i vjerodostojnost svojih aktivnosti upravljanja inovacijama.

Alice de Casanove, predsjedateljica ISO-ova tehničkog komiteta koji je odgovoran za izradu standarda, smatra da se sve organizacije, bez obzira na njihovu narav ili veličinu, moraju neprestano razvijati kako bi preživjele, a serija standarda ISO 56000 pomoći će im da to urade na strukturiran i djelotvoran način.

„Cilj inovacija je stvoriti nešto novo što će dodati vrijednost; bilo da je riječ o proizvodu, usluzi, poslovnom modelu ili organizaciji. A ta dodana vrijednost nije nužno finansijska, već može biti primjerice društvena ili ekološka”, kaže ona.

„Obitelj standarda ISO 56000 pomoći će organizacijama da značajno poboljšaju svoju sposobnost opstanka u našem stalno promjenjivom i nesigurnom svijetu. Omogućuje im da se stalno iznova otkrivaju.”

Stručnjaci koji su izradili standard ISO 56000 usko su surađivali s Organizacijom za ekonomsku suradnju i razvoj (Organisation for Economic Co-operation and Development - OECD) kako bi postigli zajedničko razumijevanje pojma inovacije. Dogovorene definicije sada se upotrebljavaju kako u ISO standardima, tako i u Priručniku iz Oslo, odnosno priručniku koji

predstavlja međunarodni referentni vodič za prikupljanje i uporabu podataka o inovacijama, koji je objavio OECD uz pomoć Europske unije.

Svjetska banka, Svjetska organizacija za intelektualno vlasništvo (World Intellectual Property Organization - WIPO) i Svjetska trgovinska organizacija (World Trade Organization - WTO) također su pomogle oko nekih terminoloških točaka u različitim fazama razvoja standarda.

Osim standarda ISO 56000, serija ISO-ovih standarda o upravljanju inovacijama uključuje i sljedeće objavljene dokumente²:

- ISO 56002, *Upravljanje inovacijama - Sustav upravljanja inovacijama - Smjernice*
- ISO 56003, *Upravljanje inovacijama - Alati i metode za inovacijsko partnerstvo - Smjernice*
- ISO/TR 56004, *Ocjena upravljanja inovacijama - Smjernice*

Također u izradi je još nekoliko standarda³:

- ISO 56005, *Upravljanje inovacijama - Alati i metode za upravljanje intelektualnim vlasništvom - Smjernice*
- ISO 56006, *Upravljanje inovacijama - Strateško upravljanje obavještajnim podacima - Smjernice*
- ISO 56007, *Upravljanje inovacijama - Upravljanje idejama*
- ISO 56008, *Upravljanje inovacijama - Alati i metode za mjerjenje rada inovacija - Smjernice*

Obitelj standarda ISO 56000 izradio je Tehnički komitet ISO/TC 279, *Upravljanje inovacijama*, čije tajništvo vodi AFNOR, član ISO-a za Francusku. Svi objavljeni dokumenti u toj seriji mogu se kupiti preko Instituta za standardizaciju BiH ili putem ISO prodavaonice (www.iso.org/store.html).

¹ Prijevod naziva standarda ISO 56000 je nezvaničan prijevod. Standard nije usvojen u bosanskohercegovačku standardizaciju

² Prijevodi naziva navedenih standarda su nezvanični prijevodi. Standardi nisu usvojeni u bosanskohercegovačku standardizaciju.

³ Prijevodi naziva navedenih standarda su nezvanični prijevodi. Standardi nisu usvojeni u bosanskohercegovačku standardizaciju.

Ažurirane su smjernice za auditore sustava upravljanja sigurnošću informacija

Autor: Clare Naden   Preuzeto sa: www.iso.org

Osigurati čuvanje osjetljivih poslovnih i osobnih podataka nije samo nužno za funkcioniranje bilo kojega poduzeća, već i pravni imperativ. Mnoge organizacije za to koriste sustav za upravljanje sigurnošću informacija (Information security management system - ISMS). Ažuriran je međunarodni standard za auditiranje ISMS-a.

U doba sve veće uporabe podataka i sve većeg rizika od kršenja informacijske sigurnosti i kibernetičkih napada, prednosti ISMS-a su više nego jasne. Ne samo što može pomoći da se značajno umanji vjerojatnoća da će doći do takvih kršenja, nego i da se smanje troškovi povezani s čuvanjem podataka.

Standard ISO/IEC 27001 jedan je od najpoznatijih svjetskih međunarodnih standarda za zahtjeve ISMS-a, dio je niza standarda dizajniranih kako bi pomogli organizacijama da upravljaju sigurnošću svojih informacija.

Jedan od standarda iz te serije, ISO/IEC 27007, *Informacijska tehnologija - Sigurnosne tehnike - Smjernice za reviziju sustava upravljanja sigurnošću*

informacija, daje smjernice za učinkoviti audit ISMS-a kako bi se osiguralo da su zaista otporni i mjerodavni kakvi bi i trebali biti. Cilj nedavne revizije bio je osigurati da služi svojoj svrsi i da se uskladi s ažuriranom verzijom svog komplementarnog standarda, ISO 19011, *Smjernice za auditiranje sustava upravljanja*.

Standard pruža detaljne smjernice za auditiranje zahtjeva navedenih u standardu ISO/IEC 27001, kao i o kompetentnosti ISMS auditora. Također se planira koristiti ga zajedno s uputama koje su sadržane u standardu ISO 19011.

Standard ISO/IEC 27007 izradio je zajednički Tehnički komitet ISO-a i IEC-a (Međunarodnog elektrotehničkog komiteta) ISO/IEC JTC 1, *Informacijska tehnologija*, Potkomitet SC 27, *Informacijska sigurnost, kibernetička sigurnost i zaštita privatnosti*, čije tajništvo vodi DIN, član ISO-a za Njemačku. Možete ga kupiti preko Instituta za standardizaciju BiH (www.bas.gov.ba) ili putem ISO prodavaonice (www.iso.org/store.html).

Smanjivanje emisije ugljikovog oksida zgrada uz pomoć novog međunarodnog standarda

Autor: Clare Naden Preuzeto sa: www.iso.org

Građevinski sektor, na koji otpada gotovo 40 % svjetskih emisija CO₂, ima ogroman potencijal da očisti naš svijet. Novi međunarodni standard pomaže ovoj industriji i to i učiniti tako što će optimizirati način upotrebe zgrada, te djelotvornije upotrijebiti i reciklirati njihove sastavne dijelove kada im konačno istekne životni vijek.

Standard ISO 20887, *Održivost zgrada i građevinskih radova - Dizajn za demontažu i prilagodljivost - Načela, zahtjevi i smjernice*¹, pomaže vlasnicima, arhitektima, inženjerima i svim drugim osobama uključenim u životni ciklus zgrade da poboljšaju njezinu održivost, ujedno štedeći vrijeme i resurse.

Standard pomaže korisnicima na dva načina: produljenjem životnog vijeka zgrade djelotvornom prilagodbom koja čini zgradu pogodnom za drugu namjenu i poboljšanjem njezinih resursa na kraju životnog vijeka djelotvornom demontažom, ponovnom uporabom, recikliranjem i zbrinjavanjem različitih materijala.

Optimalnom uporabom zgrade, smanjenjem troškova zbog duljeg životnog vijeka, boljim iskorištavanjem resursa i smanjenjem otpada koji se odlaže na odlagališta smanjuju se emisije ugljikovog dioksida.

Philippe Osset, predsjedatelj ISO-ovog potkomiteta ISO-a koji je izradio standard, rekao je da će korisnici najviše koristi imati od uputa za demontažu i

prilagodbu ako te koncepte integriraju u ranu fazu izgradnje građevinskog projekta.

„To će im pomoći izvući maksimalnu vrijednost iz zgrade tijekom njezinog životnog ciklusa, od popravaka i preuređenja do ponovne uporabe, recikliranja i odgovarajućeg zbrinjavanja njezinih sastavnih dijelova kada zgrada dođe do kraja životnogvijeka”, rekao je on.

„Štoviše, ovaj je pristup upravo ono što pridonosi kružnom gospodarstvu i samim tim održivijem svijetu.”

U tom smislu, novi standard također izravno pridonosi Cilju 11 održivog razvoja Ujedinjenih naroda koji se odnosi na održive gradove i zajednice.

Standard ISO 20887 razvio je ISO-ov tehnički komitet ISO/TC 59, *Građevinarstvo i građevinski radovi*, Potkomitet SC 17, *Održivost zgrada i građevinskih radova*, čije tajništvo vodi AFNOR, član ISO-a za Francusku. Možete ga kupiti preko Instituta za standardizaciju BiH (www.bas.gov.ba) ili putem ISO prodavaonice (www.iso.org/store.html).

¹ Prijevod naziva standarda ISO 20887 je nezvaničan prijevod.
Standard nije usvojen u bosanskohercegovačku standardizaciju

Poboljšanje biološke sigurnosti pomoći prvog međunarodnog standarda za upravljanje biološkim rizicima

Autor: Clare Naden   **Preuzeto sa:** www.iso.org

Bilo da se radi o dijagnosticiranju bolesti ili farmaceutskim i znanstvenim istraživanjima, rukovanje biološkim materijalima u laboratorijama ili na nekom drugom mjestu pokazalo se kao nužno za mnoge industrije, i sa sobom nosi ogroman rizik. Učinkovito upravljanje rizicima povezanim s biološki opasnim materijalima znači da se može smanjiti broj nesreća kao i negativni utjecaj na okoliš i omogućiti efikasnija uporaba vremena i drugih resursa. Objavljen je novi međunarodni standard za sustav upravljanja koji može pomoći u ovom području.

SARS, pandemski virusi i prijetnje zlonamjerne uporabe patogena učinili su da svijet postane svjestan rizika vezanih za biološke materijale te potrebe za uspostavljanjem strogih, sigurnih procedura za rukovanje tim materijalom. Uspostavljanje sustava upravljanja biološkim rizicima ključni je korak koji omogućuje organizaciji učinkovito identificiranje, kontroliranje i upravljanje biološkom sigurnošću ili rizicima biološke sigurnosti koji su povezani s aktivnostima organizacije.

Standard ISO 35001, *Upravljanje biorizikom u laboratorijama i drugim srodnim organizacijama*¹, prvi je međunarodni standard za sustav upravljanja biorizikom. On definira zahtjeve i smjernice za laboratorijske ili bilo koju drugu organizaciju koja radi s biološkim agensima koje će im pomoći da kontroliraju i smanje sve rizike povezane s njihovom uporabom.

Patti Olinger, sazivačica radne skupine koja je razvila standard, rekla je da iako postoji veliki broj regionalnih ili nacionalnih standarda koji pomažu organizacijama da upravljaju rizicima i ispunjavaju regulatorne zahtjeve, ISO 35001 je prvi standard za njihovo harmoniziranje na temelju najbolje međunarodne prakse koja je prepoznatljiva svuda u svijetu.

„Standard ISO 35001 daje organizacijama i pojedincima mapu puta o tome kako da organiziraju i sustavno upravljaju i strukturiraju svoje programe za biološke rizike”, dodaje ona.

„To ima sve veći značaj za zaštitu infrastrukture našeg globalnog javnog zdravstvenog sustava čime integracija diljem svijeta postaje sve jača.”

Standard ISO 35001 razvio je Tehnički komitet ISO-a ISO/TC 212, *Kliničko laboratorijsko testiranje i in vitro dijagnostički ispitni sustavi*, čije tajništvo vodi ANSI, član ISO-a za SAD. Možete ga nabaviti preko Instituta za standardizaciju BiH (www.bas.gov.ba) a ili putem ISO prodavaonice (www.iso.org/store.html).

¹ Prijevod naziva standarda ISO 35001 je nezvaničan prijevod.
Standard nije usvojen u bosanskohercegovačku standardizaciju.

Međunarodne smjernice za poboljšanje društvene odgovornosti u globalnom lancu ishrane

Autor: Clare Naden   Preuzeto sa: www.iso.org

Društvena odgovornost nije dobra samo za poslovanje, već i za svakoga. Objavljene su nove međunarodne smjernice za poljoprivredno-prehrambeni sektor.

Kroz svoju misiju da okonča glad i gojaznost u svijetu kao i da zaštitи naše prirodne resurse, prehrambena i poljoprivredna industrija ima ogromnu ulogu u održivom razvoju u svijetu. Standard ISO 26000 je dokument koji predstavlja međunarodnu referencu u pogledu društvene odgovornosti, koji pruža smjernice o najboljoj praksi kako bi se pomoglo organizacijama da izravno pridonose održivom razvoju radeći na etički i transparentan način. Nova tehnička specifikacija za poljoprivredno-prehrambenu industriju nudi smjernice za provedbu društvene odgovornosti, točnije ISO 26000, specifične za sektor.

Tehnička specifikacija ISO/TS 26030, *Društvena odgovornost i održivi razvoj - Smjernice za uporabu ISO 26000: 2010 u lancu ishrane*, daje upute o tome kako organizacija u prehrambenom lancu proizvodnje može doprinijeti održivom razvoju, istodobno poštujući sve lokalne zakone, propise kao i očekivanja dionika. Ova će tehnička specifikacija pomoći organizacijama kao što su tvrtke za prehrambene proizvode, farme, zadruge, prerađivačka poduzeća i trgovci na malo, bez obzira na njihovu veličinu ili lokaciju, da uspostave spisak aktivnosti koje će ojačati njihovu društvenu odgovornost.

Prema Sandrine Espeillac, menadžerici ISO-ovog tehničkog komiteta koji je izradio ove smjernice, suočeni smo sa sve većim zahtjevima potrošača za održivim i društveno odgovornim praksama u svakoj fazi lanca proizvodnje hrane, što stvara stvarnu potrebu za međunarodno dogovorenim sustavima i procesima.

„Prehrambeni i poljoprivredni sektor imaju ogroman utjecaj na svijet u kojem živimo i na naše blagostanje”, rekla je ona.

„Uporaba tehničke specifikacije ISO/TS 26030 ne samo da će poboljšati društvenu odgovornost i održivost u prehrambenoj industriji, nego će pozitivno utjecati na društvo u cjelini. Ona također pomaže organizacijama da doprinesu ostvarenju mnogih od 17 Ciljeva održivog razvoja Ujedinjenih naroda”.

Ova je predanost dodatno naglašena sudjelovanjem Organizacije Ujedinjenih naroda za hranu i poljoprivredu (Food and Agriculture Organization - FAO) u izradi ovog dokumenta, dodaje Espeillac.

Pored toga, ova ISO-ova tehnička specifikacija pomoći će u usklađivanju različitih pristupa konceptu održivosti koji postoji u ovom sektoru na međunarodnoj razini, čime se korisnicima pruža konkurentska prednost.

Tehnička specifikacija ISO/TS 26030 također je bila predmet simpozija o postizanju ciljeva društvene odgovornosti, koji je održan ranije na Ekonomskom, socijalnom i ekološkom vijeću, koji je osnovala francuska vlada i čije je sjedište u Parizu, Francuska.

Događaj, koji su organizirali La Cooperation Agricole, AFNOR i BPI France, otvorio je Patrick Bernasconi, predsjednik Vijeća. Sudjelovali su govornici iz francuskog ministarstva poljoprivrede, La Cooperation Agricole i AFNOR-a, kao i stručnjaci za društvenu odgovornost i standardizaciju.

Tehnička specifikacija ISO/TS 26030 predstavlja primjenu standarda ISO 26000, *Smjernice o društvenoj odgovornosti*, vodećeg ISO standarda za društvenu odgovornost u prehrambenom sektoru. Razvio ga je ISO-ov tehnički komitet ISO/TC 34, *Prehrambeni proizvodi*, čije tajništvo vodi AFNOR, član ISO-a za Francusku. Možete ga kupiti preko Instituta za standardizaciju BiH (www.bas.gov.ba) ili putem ISO prodavaonice (www.iso.org/store.html).

¹ Prijevod naziva tehničke specifikacije ISO/TS 26030 je nezvaničan prijevod. Tehnička specifikacija nije usvojena u bosanskohercegovačku standardizaciju.

Jaka Europa u svijetu punom izazova: europski standardi podupiru hrvatsko predsjedanje vijećem Europske unije

Preuzeto sa: www.cencenelec.eu

Hrvatska je 1. siječnja 2020. godine prvi put preuzeala predsjedanje Vijećem Europske unije. Tijekom sljedećih šest mjeseci cilj je Hrvatske poticati jedinstvo i konsenzus Europske unije, omogućujući joj da bude u stanju odgovoriti na mnoge izazove s kojima se trenutačno suočava i da postupa na dobrobit svojih članica i građana.

Pod sloganom „Snažna Europa u svijetu punom izazova”, Hrvatska je identificirala četiri prioriteta na kojima se temelji njezino predsjedanje: **Europa koja se razvija; Europa koja povezuje; Europa koja štiti; Europa koja je utjecajna.** Ti prioriteti zajedno oblikuju viziju Europske unije koja djeluje na dobrobit svojih članica i građana.

Europski komitet za standardizaciju (CEN), Europski komitet za standardizaciju u području elektrotehnike (CENELEC) i njihov nacionalni član iz Hrvatske HZN čestitaju Hrvatskoj na ovoj povijesnoj prilici i ističu bitan doprinos koji europski standardi daju prioritetima hrvatskog predsjedanja u širokom nizu sektora i područja.

Europski su standardi oduvijek imali ključnu ulogu u razvoju i jačanju jedinstvenog tržišta, čineći ga održivijim i sigurnijim i olakšavajući građanima, tvrtkama i javnim institucijama kupnju i prodaju robe i usluga, putovanje preko granica i oslanjanje na isto toliko visoku razinu usluga diljem Europe.

Ta je uloga sama srž CEN-ove i CENELEC-ove deklaracije „Standardi grade povjerenje”. U Deklaraciji se ističe da standardi mogu pomoći da Europa postane konkurentno, pametnije i održivije gospodarstvo na dobrobit svih njezinih građana.

Standardi pomažu u digitalizaciji građevinske industrije

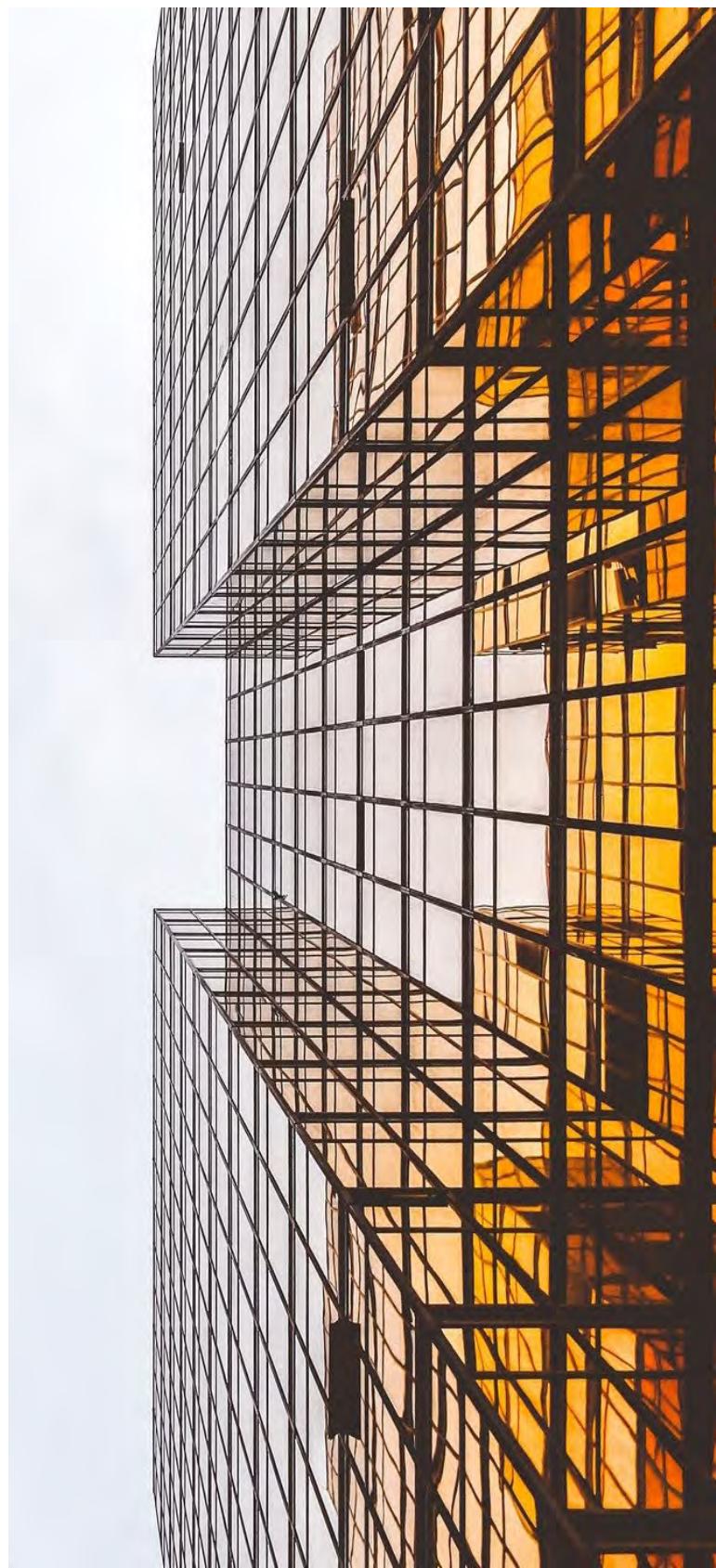
Preuzeto sa: www.cencenelec.eu

U sve digitaliziranoj svjetskoj ekonomiji nove tehnologije imaju mnogo toga ponuditi Evropi. Alati poput vještačke inteligencije, 3D tiska, dronova i kvantnih računala mogu industriju učiniti učinkovitijom, održivijom i uspješnijom. Evropski standardi (EN) predvode napore kako bi nove tehnologije postale pouzdane i sigurne: oni pružaju primjere najbolje europske prakse koji će dovesti do digitalne preobrazbe društva i poticati inovacije, dok će istodobno uspostaviti ravnopravne tržišne uvjete.

Uloga koju standardi imaju u olakšavanju uspješnog usvajanja digitalnih alata na cijelom jedinstvenom tržištu posebice je očita u građevinskom sektoru. Novi video „Izgradnja digitalnih rješenja u građevini“ pokazuje važnost standarda. Točnije, evropski standardi mogu potaknuti interoperabilnost i na taj način osigurati lakši protok podataka te pomoći u povećanju učinkovitosti, što će učiniti građevinski sektor održivijim.

Pogledajte video #TrustStandards:Building Digital Solutions in Construction
(<https://www.youtube.com/watch?v=hIHLwEZKI2w>)

Video su realizirali CEN i CENELEC u okviru kampanje „Standardi grade povjerenje“. U njemu je dato viđenje predstavnika građevinskog sektora na europskoj razini: Riccarda Viaggija (glavnog tajnika CECE-a), Christophera Sykesa (generalnog direktora Građevinskih proizvoda Europa), Sue Arundale (direktorice za tehnička i pitanja zaštite okoliša FIEC-a), Eugenia Quintierija (glavnog tajnika EBC-a), Martina Harveya (predsjednika Euralarma) i Øivinda Roota, predsjedatelja tehničkog komiteta CEN/TC 442, *Modeliranje građevinskih informacija (BIM)*.

Novoizrađeni standard EN 17351:2020 pomaže u određivanju udjela kisika u proizvodima na biološkoj osnovi

Preuzeto sa: www.cencenelec.eu

Standard EN 17351:2020, *Proizvodi na biološkoj osnovi - Određivanje udjela kisika pomoću elementarnog analizatora*¹, nedavno je objavljeni europski standard koji opisuje izravnu metodu za određivanje ukupnog udjela kisika u bioproizvodima, čime se omogućuje certifikacija bioproizvoda koji upotrebljavaju standardne metode za sve relevantne elemente. Standard daje referentnu ispitnu metodu za laboratorije, proizvođače, dobavljače i kupce bioproizvoda, ali može biti koristan i za vladina i inspekcijska tijela.

Izraz „na biološkoj osnovi“ znači „izведен iz biomase“. Proizvodi na biološkoj osnovi (kao što su boce, izolacijski materijali, drvo i proizvodi od drva, papir, otapala, kemijski međuproizvodi, kompozitni materijali, itd.) su proizvodi koji su u cijelosti ili djelomično dobiveni iz biomase. Od velikog je značaja da se opiše količina biomase koja se nalazi u proizvodu, primjerice, na temelju njegova biosadržaja ili sadržaja bioosnove ugljika.

Te se informacije mogu dijeliti u komunikaciji između poduzeća ili između poduzeća i potrošača, a njihova se vrijednost može povećati tako što ćete se prijaviti za dobijanje certifikata o biosadržaju. Organizacije mogu iskoristiti shemu certificiranja sadržaja bioosnove kako bi pokazale minimalan udio biosadržaja u svojim proizvodima.

Metoda bioosnove temelji se na standardu EN 16785-1:2015. Ovaj standard već utvrđuje metodu za određivanje sadržaja bioosnove čvrstih, tekućih i plinovitih proizvoda pomoću analize radioaktivnog ugljika (EN 16640:2017). Pored toga, potrebna je i

analiza elemenata za mjerjenje ugljika, vodika, dušika i kisika, jer ovi elementi zajedno s količinom radioaktivnog ugljika određuju sadržaj bioosnove u proizvodima. Za analizu elemenata u proizvodima već postoje određeni standardi, međutim još uvijek nemamo standard za određivanje sadržaja kisika. Kako bi se popunila ta praznina izrađen je EN 17351:2020. Certifikacija proizvoda na bioosnovi sada se može izvršiti uz pomoć standardnih metoda za sve relevantne elemente potrebne za određivanje sadržaja bioosnove proizvoda.

Standard EN 17351:2020 izradio je tehnički komitet CEN/TC 411, *Bioproizvodi*, čije tajništvo vodi NEN, Nizozemski institut za standardizaciju, uz značajan doprinos ispitnih laboratorijskih, proizvođača bioproizvoda i istraživačkih institucija. Do razvoja ovog standarda došlo je na temelju zahtjeva Europskog povjerenstva: shvativši potrebu za zajedničkim standardima za bioproizvode, Europsko je povjerenstvo izdalо mandat M/492², s naglaskom na bioproizvode, a koji nisu hrana, hrana za životinje i biomasa za primjenu energije.

Dio istraživanja koje je vodilo izradi ovog dokumenta obavljen je u sklopu Sedmog Open Bio okvirnog programa Europske unije.

¹ Prijevod naziva standarda EN 17351 je nezvaničan prijevod. Standard nije usvojen u bosanskohercegovačku standardizaciju.

² M/429 je mandat dodijeljen CEN, CENELEC I ETSI-u za razvoj vodoravnih europskih standarda i drugih standardizacijskih dokumenata za proizvode na bio osnovi.

Lica standardizacije: otkrijte ljudе koji izrađuju europske standarde

Preuzeto sa: www.cencenelec.eu

Europska standardizacija predstavlja kolektivni napor: jedinstvenost Europskog sustava standardizacije (European Standardization System - ESS) je u njegovoј otvorenosti. Europska standardizacija zasigurno nije izolirana praksa, koja se odvija iza zatvorenih vrata. Ona crpi ogromne koristi iz osnovnog ljudskog karaktera: svi sektori društva mogu (i moraju) sudjelovati u samoj srži standardizacijskih aktivnosti.

U osnovi ESS-a je takozvano načelo nacionalnog delegiranja: CEN i CENELEC se oslanjaju na svoje nacionalne članove iz 34 zemlje koje sačinjavaju jedinstveno tržište kako bi se uključili i predložili stručnjake koji će raditi u tehničkim komitetima (TC-ovima) na razvoju standarda. Trenutačno postoji više od 90.000 stručnjaka uključenih u europsku standardizaciju, koji rade u oko 500 tehničkih komiteta i skoro 2.000 radnih skupina.

Štoviše, kako bi osigurao da standardi budu što inkluzivniji i da ispunjavaju potrebe i želje društva, ESS je osigurao najveće moguće sudjelovanje široke skupine dionika. Kao rezultat tog napora, CEN i CENELEC su

osnovali forum na kojem će razni dionici moći postići konsenzus: standardi se stvaraju tako što se okupi ekspertiza različitih dionika, kao što su proizvođači, prodavači, kupci, regulatorna tijela, korisnici određenih materijala, proizvoda, procesa ili usluga.

Stoga je važno napomenuti da ovdje imamo jako puno ljudi koji dolaze iz različitih sredina, a da svaki od njih posjeduje stručnost i vještine koje pridonose uspjehu europske standardizacije. Kako bi prepoznali i proslavili njihov doprinos, CEN i CENELEC su pokrenuli novi projekt, „Lica standardizacije“. Tijekom cijele 2020. godine CEN i CENELEC objavljivat će intervjuje s različitim osobama koje su bile uključeni u europsku standardizaciju. Cilj je projekta da se naglasi ljudski aspekt standardizacije i dâ pregled svih uspjeha europske standardizacije kroz prizmu ljudi koji su sve to omogućili. Odabir osoba koje ćemo intervjuirati bit će što je moguće raznolikiji kako bi se na najbolji način predstavila raznolikost standardizacijske zajednice.

Projekt „Lica standardizacije“ dio je proslave povodom obilježavanja 60 godina suradnje između CEN-a i CENELEC-a.

ISBIH

ISBIH VIJESTI

Sudjelujte u nagradnom natječaju povodom Svjetskog dana standarda 2020

Život na Zemlji, planetu koji pripada Sunčevu sustavu, ovisi o energiji koja dolazi od Sunca. Međutim, tijekom prošloga stoljeća ljudske i industrijske aktivnosti naše moderne civilizacije povećale su koncentracije plinova, koji prirodno postoje na Zemlji, uslijed efekta staklenika. Oni negativno utječu na klimu a samim tim i na sve oblike života na Zemlji. Istodobno, brz rast stanovništva i urbanizacija zahtijevaju odgovornu uporabu ograničenih resursa.

Kako bi se smanjio ljudski utjecaj na naš planet, potrebna nam je politička volja, konkretna akcija i pravi alati. Međunarodni standardi predstavljaju jedan takav alat. Međunarodni standardi koje donose Međunarodno povjerenstvo za elektrotehniku (IEC), Međunarodna organizacija za standardizaciju (ISO) i Međunarodni savez za telekomunikacije (ITU) uzimaju u obzir isprobana i istinska rješenja. Oni pomažu u razmjeni ekspertize i stručnih znanja unutar razvijenih zemalja i zemalja u razvoju. Standardi pokrivaju sve aspekte uštede energije, kvalitete vode i zraka. Oni postavljaju standardizirane protokole i metode mjerjenja. Njihova široka uporaba pomaže u smanjenju utjecaja industrijske proizvodnje i procesa na okoliš, olakšava ponovnu uporabu ograničenih resursa i poboljšava energetsku učinkovitost.

Međunarodne organizacije za standardizaciju pozivaju sve kreativce da u okviru ovogodišnje teme „Zaštititi planet standardima“ sudjeluju u natječaju za izbor najboljeg postera koji će se koristiti diljem svijeta prigodom proslave Svjetskog dana standarda 14. listopada 2020. godine.

Pobjednik će biti nagrađen novčanom nagradom u iznosu od 1500 švicarskih franaka, dok za drugo i treće mjesto nagrade iznose po 500 švicarskih franaka. O pobjedničkim posterima odlučivat će se javnim glasovanjem.

Krajnji rok za slanje postera je 21. lipanj 2020. godine. Natjecatelji mogu prijaviti do tri postera.

Svoje postere prijavite putem e-pošte: contest@worldstandardscooperation.org.

Prije nego što podnesete prijave, pročitajte pravila natječaja (<https://www.worldstandardscooperation.org/2020-poster-contest-rules/>).

Besplatni standardi za medicinska sredstva i ličnu zaštitnu opremu

Europski komitet za standardizaciju (CEN) i Europski komitet za standardizaciju u području elektrotehnike (CENELEC) donijeli su odluku da se svim zainteresiranim stranama omogući besplatan pristup određenom broju europskih (EN) standarda za medicinska sredstva i osobnu zaštitnu opremu, na zahtjev Europskog povjerenstva, a u okviru globalne borbe protiv COVID-19. Ove europske (EN) standarde možete preuzeti putem Instituta za standardizaciju BiH, registracijom na našoj mrežnoj stranici (ako već niste registrirani), a zatim narudžbom potrebnog standarda. Standardi se dostavljaju samo u elektroničkom obliku. Za više informacija o narudžbi standarda možete nam se obratiti putem e-pošte: bas_prodaja@bas.gov.ba.

Sukladno saopćenju CEN-a i CENELEC-a, radi se o sljedećim standardima:

- BAS EN 149+A1:2010, Oprema za zaštitu organa za disanje - Filtracione polumaske za zaštitu od čestica - Zahtjevi, ispitivanje, označavanje
- EN 14683:2019, Hirurške maske za lice - Zahtjevi i metode ispitivanja
- BAS EN 166:2003, Lična zaštitna sredstva za oči – Specifikacije
- BAS EN 14126:2005, Zaštitna odjeća - Zahtjevi za performanse i metode ispitivanja za zaštitnu odjeću od infektivnih agensa
- BAS EN 14126/Cor1:2006, Zaštitna odjeća - Zahtjevi za performanse i metode ispitivanja za zaštitnu odjeću protiv infektivnih agensa
- BAS EN 14605+A1:2010, Zaštitna odjeća protiv tečnih hemikalija - Zahtjevi za performanse za odjeću sa spojevima nepropusnim za tekućine ili prskanje tekućina, uključujući dijelove koji obezbjeđuju zaštitu za samo pojedine dijelove tijela (Tipovi PB [3] i PB [4])

- EN 13795-1:2019, Hirurška odjeća i zavjese - Zahtjevi i metode ispitivanja - Dio 1: Hirurške zavjese i ogrtači
- EN 13795-2:2019, Hirurške zavjese, ogrtači i odijela za čisti zrak, koji se upotrebljavaju kao medicinska sredstva za pacijente, kliničko osoblje i opremu - Dio 2: Metode ispitivanja
- BAS EN 455-1:2003, Medicinske rukavice za jednokratnu upotrebu - Dio 1: Zahtjevi i ispitivanje na postojanje rupica
- BAS EN 455-2:2016, Medicinske rukavice za jednokratnu upotrebu - Dio 2: Zahtjevi i ispitivanje fizičkih osobina
- BAS EN 455-3:2016, Medicinske rukavice za jednokratnu upotrebu - Dio 3: Zahtjevi i ispitivanje za biološko ocjenjivanje
- BAS EN 455-4:2011, Medicinske rukavice za jednokratnu upotrebu - Dio 4: Zahtjevi i ispitivanje za određivanje roka trajanja

Institut za standardizaciju BiH postupio je sukladno ovoj odluci CEN-a i CENELEC-a te poziva sve zainteresirane strane, proizvođače iz ovog područja i one koji će svoju djelatnost u ovom kriznom razdoblju privremeno preusmjeriti na proizvodnju medicinskih sredstava i zaštitne opreme da preuzmu potrebne standarde.

U nastojanju da pomognu proizvođačima, ispitnim laboratorijama, kao i zdravstvenim djelatnicima i široj javnosti, a u cilju globalne borbe protiv pandemije izazvane COVID-19 (koronavirusom), Međunarodna organizacija za standardizaciju (ISO), Međunarodno povjerenstvo za elektrotehniku (IEC) i Organizacija za globalnu standardizaciju (ASTM International) također su stavili na raspolaganje određen broj standarda koji se odnose na respiratore, osnovna medicinska sredstva, metode ispitivanja, specifikacije performansi i terminologiju.

Standardi su dostupni u „read only” obliku i to putem sljedećih linkova:

ISO standardi: www.iso.org/covid19

IEC standardi: <https://go.iec.ch/covid19faq>

ASTM standardi: <https://www.astm.org/COVID-19/>

Besplatan pristup navedenim standardima bit će omogućen do okončanja krize prouzročene epidemijom novog koronavirusa ili novih smjernica europskih/međunarodnih organizacija za standardizaciju.

Mjerenje zadovoljstva korisnika

Institut za standardizaciju Bosne i Hercegovine sukladno zahtjevima standarda sustava upravljanja svake godine vrši mjerjenje zadovoljstva korisnika radi dobivanja povratnih informacija u kojoj mjeri su zainteresirane strane zadovoljne pruženom uslugom. Na temelju rezultata mjerjenja poduzimaju se određene korektivne mjere radi kontinuiranog unapređenja i poboljšavanja poslovnih procesa.

Osnovni ciljevi koji se žele postići mjerljem zadovoljstva korisnika su:

- razvijanje svijesti o potrebi provedbe anketiranja zadovoljstva korisnika;
  - razvijanje i promoviranje dijaloga s korisnicima;
  - neposredan kontakt sa širokim krugom korisnika;
  - prepoznavanje različitih skupina korisnika i dobivanje informacija o njihovim potrebama i očekivanjima;
  - unapređenje poslovnih procesa u Institutu.

Uporabom *online* alata za anketiranje provedene su tri ankete, usmjerene na ključne relevantne zainteresirane strane. Rezultate provedenog istraživanja možete pogledati na:

- Rezultati mjerenja zadovoljstva članova tehničkih komiteta;
  - Rezultati mjerenja zadovoljstva uslugama INDOC-a;
  - Rezultati mjerenja zadovoljstva uslugama Info-centra.

Institut za standardizaciju Bosne i Hercegovine zahvaljuje se svima vama koji ste izdvojili vrijeme za sudjelovanje u anketama, kao i na vašim prijedlozima i komentarima.

Institut za standardizaciju Bosne i Hercegovine je usvojio sljedeća izvorna standardizacijska dokumenta kao i standarde metodom prijevoda u periodu od 1.1.2020. do 31.3.2020.

Putem Tehničkog komiteta BAS/TC 58, *Projektiranje građevinskih konstrukcija – Eurokod EN 1990, eurokodovi 1, 7, 8 i 9*, usvojeni su sljedeći izvorni standardizacijski dokumenti:

BAS EN 1991-3/NA:2020, Eurokod 1: Dejstva na konstrukcije – Dio 3: Dejstva prouzrokovana kranovima i mašinama – Nacionalni dodatak

BAS EN 1998-3/NA:2020, Evrokod 8 - Projektovanje konstrukcija otpornih na dejstvo zemljotresa – Dio 3: Procjena stanja i ojačanje zgrada – Nacionalni dodatak

BAS EN 1998-5/NA:2020, Eurokod 8 – Projektiranje konstrukcija otpornih na djelovanje potresa – Dio 5: Temelji, potporne konstrukcije i geotehnička pitanja – Nacionalni dodatak

BAS EN 1998-6/NA:2020, Evrokod 8 – Projektovanje konstrukcija otpornih na dejstvo zemljotresa – Dio 6: Tornjevi, jarboli i dimnjaci – Nacionalni dodatak

Putem Tehničkog komiteta BAS/TC 61, *Projektiranje građevinskih konstrukcija – Eurokodovi 2, 4 i 6*, usvojeni su sljedeći izvorni standardizacijski dokumenti za eurokodove:

BAS EN 1992-1-2/NA:2020, Eurokod 2: Projektiranje betonskih konstrukcija – Dio 1-2: Opća pravila – Projektiranje otpornosti konstrukcija na djelovanje požara – Nacionalni dodatak

BAS EN 1992-2/NA:2020, Eurokod 2: Projektovanje betonskih konstrukcija – Betonski mostovi – Proračun i pravila konstruktivnog oblikovanja – Nacionalni dodatak

BAS EN 1992-3/NA:2020, Eurokod 2 – Projektovanje betonskih konstrukcija – Dio 3: Spremnici tekućina i rastresitih materijala – Nacionalni dodatak

BAS EN 1996-1-1+A1/NA:2020, Eurokod 6 – Projektiranje zidanih konstrukcija – Dio 1-1: Opća pravila za armirane i nearmirane zidane konstrukcije – Nacionalni dodatak

BAS EN 1996-1-2/NA:2020, Eurokod 6: Projektovanje zidanih konstrukcija – Dio 1-2: Opća pravila – Projektovanje konstrukcija na dejstvo požara – Nacionalni dodatak

BAS EN 1996-2/NA:2020, Evrokod 6 – Projektovanje zidanih konstrukcija – Dio 2: Proračunska razmatranja, izbor materijala i izvođenje zidanih konstrukcija – Nacionalni dodatak

BAS EN 1996-3/NA:2020, Evrokod 6 – Projektovanje zidanih konstrukcija – Dio 3: Pojednostavljene metode proračuna za nearmirane zidane konstrukcije – Nacionalni dodatak

Putem Tehničkog komiteta **BAS/TC 62, Projektiranje građevinskih konstrukcija – Eurokodovi 3 i 5**, usvojena su sljedeća standardizacijska dokumenta:

BAS EN 1993-2/NA:2020, Eurokod 3: Projektovanje čeličnih konstrukcija - Dio 2: Čelični mostovi - Nacionalni dodatak

BAS EN 1993-1-5/A1:2020, Evrokod 3 - Projektovanje čeličnih konstrukcija - Dio 1-5: Puni limeni elementi - Amandman.

Putem Tehničkog komiteta **BAS/TC 25**, Tehnologija zaštite zdravlja, usvojen je sljedeći izvorni bosanskohercegovački standard

BAS 1044:2020, Kutija prve pomoći za motorna vozila.

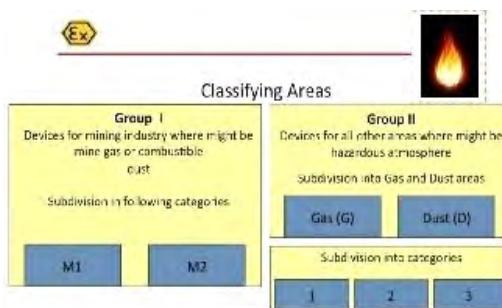

Putem Tehničkog komiteta BAS/TC 6, Oprema za eksplozivne atmosfere, usvojeni su sljedeći standardi:

BAS EN 1127-2:2020, Eksplozivne atmosfere – Sprečavanje i zaštita od eksplozije – Dio 2: Osnovni pojmovi i metodologija za rudarstvo

BAS EN 50303:2020, Oprema grupe I, kategorije M1 namijenjena da ostane funkcionalna u atmosferama koje su ugrožene zapaljivim plinom i/ili ugljenom prašinom.

Putem Tehničkog komiteta BAS/TC 31, Plin i plinska tehnika, usvojen je sljedeći standard:

BAS EN ISO 6974-4:2020, Prirodni gas - Određivanje sastava i pridružene nesigurnosti pomoću gasne hromatografije - Dio 4: Određivanje dušika, ugljikovog dioksida i C₁ do C₅ i C₆₊ ugljikovodika za laboratorijske i on-line mjerne sisteme s dvije kolone

Putem Tehničkog komiteta BAS/TC 41, *Oprema pod tlakom i kontejneri*, usvojeni su sljedeći standardi:

BAS EN 736-1:2020, Ventili – Terminologija – Dio 1: Definicija tipova ventila. Ovaj standard specificira nazine i definicije svih tipova ventila s ilustrativnim prikazom.

BAS EN 736-2:2020, Ventili – Terminologija – Dio 2: Definicije dijelova ventila. Ovaj standard specificira nazine dijelova ventila i njihove definicije.

BAS EN 736-3:2020, Ventili – Terminologija – Dio 3: Definicije termina.

Putem Tehničkog komiteta BAS/TC 42, *Drvo i proizvodi od drva*, usvojeni su sljedeći standardi:

BAS EN 1022:2020, Kućni namještaj - Sjedala - Određivanje stabilnosti

BAS EN 1728:2020, Namještaj - Namještaj za sjedenje – Metode ispitivanja za određivanje čvrstoće i trajnosti

---

Institut za standardizaciju
Bosne i Hercegovine